

శ్రీ చిదంబరగ్రంథమాలా పంచదశరత్నము.

Dr. Ramani
25/3/7

ఓమ్

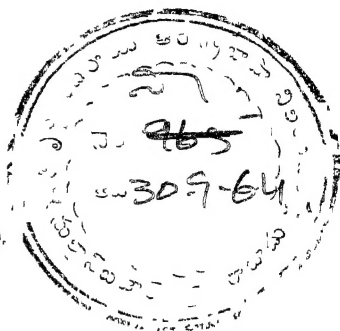
కృష్ణనందేశము

నాటకము

నా. 22

—000000—

చిదంబర ప్రణీతము.

శ్రీశ్రీశ్రీ గద్వాల మహారాజ సీతారామభూపాల
బహుమాన పాత్రము.

ప్రథమ ముద్రణము

1000.

స్క్రిప్ట్ అండ్ కో., లో కె. సుబ్బారాయుడు బ్రదర్స్ నారి వలన
ముద్రితము.

కాకినాడ:

1922

జువ్వల కాఫీరైటు.]

ప్రచురించు 0-12-0.

చిదంబరకవి.

కృతజ్ఞత.

సీ. వెకలించుచున్నాడు శ్రీ ద్విపదసీకముల “ సీ
 తా ” శబ్దమునకు శ్రీ సార్థక్య మొదవ
 గ్రహించుచున్నాడు శ్రీ ఘనమైన ధర్మంబు
 “ రామ ” శబ్దమునకు శ్రీ రాణ మెఱయ
 సహించుచున్నాడు శ్రీ జనుల తప్పుల నెల్ల
 “ భూ ” శబ్దమునకు సం శ్రీ పూర్తి వెలయ
 పాలించుచున్నాడు శ్రీ పజ్జ జేరిన వారి
 “ పాల ” శబ్దమునకు శ్రీ మేలు గలుగ

గీ. కాంచుచున్నాడు లోక వి శ్రీ ఖ్యాతి మిగుల
 నట్టి గద్వాల భూపతి శ్రీ కమల మతికి
 ధారణీ స్థలి నాచంద్ర శ్రీ తారకముగ
 శ్రేయములు గల్గు నట్లు లా శ్రీ శీర్షదొంతు.

ప్రతిభా కి ర్తి.

ప్రకటన.

—ॐ॥—

[శ్రీ చిదంబర గ్రంథమాలా.]

ఆర్యా !

ఈగ్రంథమాలలో శ్రీమన్మహేశ్వర మహారాజాస్థాన సుధీమణి శతావధాని చిదంబర కవి ప్రణీత సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు మాత్రము ప్రచురింపబడుచుండు. దీనిలోఁ జందాదారులుగాఁ గోరువారికి రు 1-0-0 కి రు 0-4-0 ల చొప్పున గ్రంథమూల్యములలోఁ దగ్గింపబడఁగలదు. చందాదారులు గ్రంథమాలల్లోఁ బ్రకటింపబడెడి గ్రంథములన్నియుఁ దీసికొనవలసిన నియమముగలదు. గ్రంథములు చిదంబరగ్రంథమాలా సూచీపత్రములో సూచింపబడినవి. కావలసినవారు ఒక అణాబిళ్ళ పంపినచో సూచీపత్రము పంపబడఁగలదు.

 మా విలాసము :—

శ్రీ చిదంబర గ్రంథమాలా కార్యస్థానము.

కరవది పోస్టు,

హింగోలు తాలూకా,

గుంటూరు జిల్లా.

క థా సంగ్రహము.

—| పృథమాంకము. |—

ధర్మ భీమాద్జన నకుల సహదేవులు చాొపదియు ద్వారకా
కృష్ణమందిరమునకు వచ్చి సంధి కొఱకుఁ గౌరవులకడకు శ్రీ కృష్ణుని
బంపించుట.

—| ద్వితీయాంకము. |—

శ్రీ కృష్ణుండు కుంతీమందిరమునకేగి యామె నూండించుట.

—| తృతీయాంకము. |—

శ్రీకృష్ణుండు విదురసదనంబున కేగి విదుర కృతఁపచారంబు
లొందుట.

—| చతుర్థాంకము. |—

శ్రీ కృష్ణుండు కౌరవసభకేగి యుక్తిప్రయుక్తులచే సంధిఁజేయఁ
బ్రయత్నించి విఫలప్రయత్నుఁడగుట. విశ్వరూప ప్రదర్శనము.

—| పంచమాంకము. |—

శ్రీ కృష్ణుండు కర్ణున కేకాంతమున బోధించుట.

—| షష్ఠాంకము. |—

కుంతీదేవి కర్ణున కేకాంతమున బోధించుట.

—| సప్తమాంకము. |—

శ్రీ కృష్ణుండు పల్లావ్యము నకేఁగించి ధర్మరాజాదులగుఁ
గార్యంబు నివేదించుట.

భరతవాక్యము.

నాటకపాతములు.

1. సూత్రధారుడు.
2. మారిషుడు.
3. శ్రీకృష్ణుడు.
4. ధర్మరాజు.
5. భీమసేనుడు.
6. అరు_{జ్ఞ}నుడు.
7. నకులుడు.
8. సహదేవుడు.
9. విదురుడు.
10. సాత్యకి.
11. ధృతరాష్ట్రుడు.
12. దుర్యోధనుడు.
13. కర్ణుడు.
14. శకుని.
15. దుశ్శాసనుడు.
16. భీష్ముడు.
17. ద్రోణుడు.
18. కృపుడు.
19. నారదుడు.
20. కణ్వుడు.
21. జామదగ్న్యుడు.
22. గంధర్వమిధునము.
23. ద్రాపది.
24. కుంతి.
25. గాంధారి.

కృష్ణ నందేశము.

స్మృతమాంకిము.

—०००—

నాం ది

[సూత్రీధారుడు, ప్రవేశించుచున్నాడు]

శా. విష్ణుం డవ్యయుఁ డాత్మ కుక్షీ కుహరా శ విరూభత నానార్థ వ
ర్తిష్ణుం డాశ్రిత మానస ప్రమద వ శ ణ్ణుండు సర్వక్రియా
నిష్ఠాతుండు తమ ధురంధరుడు ని శ ణ్ణద్ర ప్రభావుండు శ్రీ
కృష్ణుం డీప్రత మీకు మాకు నఖిలా శ భీష్టుంబు లశాంతము.

[పుష్పాంజలిం జల్లి]

సామాజికుల ముఖారవిందంబులు నాడెందంబునకు మహానందంబు
గలిగించుచున్నవి. నా మిత్రుండు మారిషుం డింకను రాకున్న
వాడు (వైనజూచి) కాలచక్రంబు తీవ్రంబుగా బ్రసరించుచున్నది.

[మారిషుండుప్రవేశించుచున్నాడు.]

మా—భావా! నీ వేమియో? యాలోచించుచున్నట్లున్నది.

సూత్రీ—మారిషా! నేడు మన సుకృతంబు శలించినది.

సజ్జ శిరోమణులగు నీ యభియుక్తు లంపిన యాజ్ఞాపత్ర మిదిగో.

మారి—అందుఁ గల విశేషం బేమి?

సూత్ర—(పత్రిమువిప్పి) కావలసిన విశేషమే కలదు. వినుము.

శా. ఆశా బంధము లూడ లేదు రమణీ శ్రీ యంబైన యుష్మత్సమా
వేశం బెన్నఁడు గల్గునో? యనుచు ను శ్రీ విష్ణుఁడగుచున్నాము మీ
కాశల్యంబు కొలంది నేఁడిచట జ్ఞా శ్రీ ఘృంబైన శ్రీ కృష్ణసం
దేశం బాడి పరిపీణులార! మము సం శ్రీ తృప్తాత్ములం జేయరే ?

మారి—ధన్యులము. భానా! ఆ మాపక రత్నంబున రసజ్ఞ
లోక సమారాధనంబుఁ గావించిన కవిశిరోమణి నామామృతం బించుక
నా శ్రీవణ పుటంబులం జిలికింపుము.

సూత్ర—శ్రోత్ర పేయంబగు తన్నామధేయంబు విననిదిగాను.

సీ. శతవధాన విధాన శ్రీ చాతుర్య మెవ్వని

ధారణా శక్తికి శ్రీ దర్పణంబు

సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథ శ్రీ సంధాన మెవ్వని

ఘన యశో రాశికి శ్రీ గల్పశాఖ

శమ దమాది వివేక శ్రీ సౌజన్య మెవ్వని

పరమార్థమునకు సో శ్రీ పాన పథము

బహుళ రాజాస్థాన శ్రీ బహుమాన మెవ్వని

మహిమాభివృద్ధికి శ్రీ మంత్రశక్తి

గీ. నయ విదుండు చిదంబరా శ్రీ హ్వయుఁ డతండు

ధాత్రిసురుఁడు భరద్వాజ శ్రీ గోత్ర భవుఁడు

సరసులకు నెల్లఁ గర్తర శ్రీ సాయనముగ

దీని రచించి కీర్తి శ్రీ దెసల నించె.

మారి—ఓహో! శ్రీమన్మహారాజు! మహారాజాస్థాన సుధీమణి
యగుచిదంబర కవికంఠరచనా? జగద్విఖ్యాతంబగు తన్నామధేయంబు
చే నెఱుంగనిది గాదు.

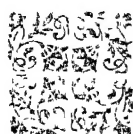
సూత్ర—యోగ్యమగు సామగ్రి యంతయు విధి విధానంబున
నేడింను సమకూడినది. మన మాలస్యంబు చేయ రాదు. సదస్యుల
హృదయారవిందంబులు పల్లవితంబు లగున ట్లీశరల్లక్ష్మిని వర్ణింపుము.

మారి—భావా !

గీ. స్వచ్ఛ మగు తెల్వి మెప్పు ను శ్చ పురమునందు
గప్పరపు రాశి బోలు న శ్చ త్త్ర గణము
తోడ వెలుగొందుచుండె వి శ్చ ధుండు విచుల
దీధితి విలాసముల నెల్ల శ్చ దెసలు నిండ.

సూత్ర—పక్షానమునలన శ్రీకృష్ణ దేవునిపథర్మరాజుగలగో
ద్వారకా మందిరంబు చాసాదించినట్లు స్ఫురించుచున్నది. మన
మనంతరకరణీయంబునకు సన్నధులగు కావలయు. (నెవ్వరినిచూడ.)

ప్రసాదము.

—*ద్వారకా కృష్ణ మందిరము.*—

[కృష్ణ ధర్మ భీమాపున నకులసహ దేవులు కావడియుఁబ్రవేశింతురు.]

కృష్ణ—భావా! ధర్మజా! మీ యెల్లర కుశలామృతం బాగింప నా శ్రీవణ చకోరంబు లెనురు చూచుచున్నవి.

ధర్మ—దేవా! నీ కరుణా కటాక్ష ముండు నతవలకు మా కుశలంబున కేమి కొఱత ?

శా. సా సేయంబగు మార్గమందు మము సం శ స్థాపింప నష్టప్పు డా యా ధర్మంబులు దెల్పు నెందునను సా శ్రీయంబుండి మా మానస వ్యాధుల్ నొనడఁపక శుభంబు లొనఁగూర్చుమున్ను మాపాండుభూ నాధుండే నిను మాకుఁ జూపి చనెగ్గున్ స్థా! దీన సంరక్షణా!

కృష్ణ—భావా! మీ పడిన కష్టంబున కిసుమంత యేని చే యూత నొసంగఁ జాలని నన్నేటి కింతగాఁ బ్రశంసించెదవు?

ధర్మ—వాసుదేవా! నిజ కర్మాచగతంబగు ఫలంబు నెవ్వఁడేని యనుభవించి తీరవలయు. దానికి నీ విందుఁ జేయవలసిన దేమున్నది? ఉ. చండ పురాతకుం డగున శంకరు బిచ్చపు వానిఁ జేసి బ్ర

హ్మండ నియాత యై న చతు శ్ర రాననుఁ గుమ్మరి వానిఁజేసి మా ర్తండు నిశాకరాదుల ని శ్ర రంతర చారులఁ జేసి యీ జగ

త్కాండము నాజ్ఞలో నిలుపు శ్ర కర్మము దాటుట కెవ్వఁడోపెడిక.

కృష్ణ—భీమసేనా! ద్విజంబుం బోలు నీ కీనాటి కిట్టి కట్టు కంబం బేర్పడ్లు నని యెన్నఁడైనం దలంపమైతిమి సుమా.

భీమ—మాధవా! మనము తలంచిన తలంపులు నెఱవేఱునా? తలంపనివి కాకుండునా? యేది కాదగినదో? యదికాక మానదు.

కృష్ణ—అర్జునా! ప్రళయానిల జాజ్వల్యమానం బగు శ్రీ గాండివంబు తుగ్ధు వట్టెడి కాలము సంప్రాప్తించి నందుకుఁ జింతింప వలసి వచ్చినది.

అర్జు—దేవా ! పడరాని యిడుములం బడి నీకడకు వచ్చిన మమ్మారడించుట కిట్లనుచుంటివి గాని విధివిధాన మనుల్లంఘనీయ మను సంగతి నీవెఱుంగనిది గాదు.

కృష్ణ—అర్జునా ! పూర్వ చంద్ర బింబాబులం బురశించు నీ నకులసహదేవుల ముఖబింబంబు లెంతవాడినవో ? చూడుము.

సహ—జగంబులు మాడిన వారికి మొగంబులు వాడిన నెక విస్మయమా ?

కృష్ణ—చిన్న వాడవైనను రాజ వీర కుఱ్ఱచితంబగు మాట లాడితివి బావా !

సహ—క్రియ లేని మాటల కెవ్వడైన నేమి ?

కృష్ణ—క్రాపదీ ! నిన్నాలోకించుచున్న కొలందియు నా కంటికి సీరు వచ్చుచున్నదమ్మా !

ద్రాప—అన్నయ్యా ! పుట్టి నింటి దీపమ వగు నీకుఁ గాక నా దుఃఖ మన్యులకేల ?

కృష్ణ—అమ్మా ! కొంచము దుఃఖ మడంచికొనుము.

ద్రాప—అజన్మ ముండెడి దుఃఖ మడంగి కూడునా ? మరల మాకొక కరణ్యంబు లెదురు చూచుచున్నవి నెలవిమ్ము.

కృష్ణ—అమ్మా ! క్రాపదీ ! యట్లనెద వేమి ?

ద్రాప—ఇది మీ బావగారి నిశ్చయము గాని నేననుకదిగాదు.

కృష్ణ—బావా ! ధర్మనందనా ! నీ యభిప్రాయ మేమి ?

ధర్మ—దేవా ! జనార్దనా !

కం. మిత్రులము పాత్రులము నీ

చాత్రుల మిది ముఖ్య కార్య శ సమయము దుశ్చా

రిత్రులు పాండవు లని మము

ధాత్రీజను లాడకుండ శ దయసేయఁ గదే.

కృష్ణ—బావా! నా చేత నగు కార్యమున కభ్యంతర మేమి?

ధర్మ—దేవా! నీవు కృష్ణ సంహారార్థంబు లీలా మానుష వేషముం దాల్చి యవతరించిన పరమేశ్వరుండవు నీ చరిత్రంబులు విచిత్రంబులు సకలభూతాంతర్యామివగు నీకుఁ జేతకానివిధానముండునే?

కృష్ణ—యుధిష్ఠిరా! ప్రాచీనుండ నగు నన్నింతగా స్తుతి చేయవలయునా? నీ యభిమతం బేమియో? చెప్పుము.

ధర్మ—నానుదేవా! సంజయుని రాయబారమున మాతండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుని యభిప్రాయంబును నాతని సుతుం డగు దుర్యోధనుని యాంతర్యమును మా కేమియు నీయక వట్టిమాటలచే మమూరడించునట్లు తెల్లమగుచున్నది పదు మూడు వత్సరంబులు పడరాని కడగండ్లం బడి దుష్కరంబగు ప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్చుకొని కంటఁ బ్రాణంబులం బెట్టికొని మాపాలుమాకు వచ్చు నను పేరాసతో నరు దెంచిన మమ్మిట్లు నిరాశులం జేయ సమకట్టిన నంతకన్న మాకెక్కువ విచార మేమున్నది?

క. అంధుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడు మో

హంధులు దుర్యోధనుఁడు శ్రీ లది యెట్లున్నా

బాంధవుండ నీవు మా కీ

బంధము లేకుండఁ బొందు శ్రీ పక్షపుము కృష్ణా!

కృష్ణ—బావా! నీ మాట ధర్మ విరుద్ధంబు కానేర కుకాని.

సీ. చాల కాలము దాడఁ శ్రీ జవికొన్న రాజ్యంబు

నీమాతృమునకు వా శ్రీ రిత్తు రయ్య!

చక్కవర్తుల మంచు శ్రీ వికృమించెడి వార

లొకరితో దీటుగా శ్రీ నుందు రయ్య!

గోళ భీష్మాదులు శ్రీ లోడుగాఁ గలవారు

విడు మన్న వైగంబు శ్రీ విడుతు రయ్య!

గర్వంబుచే గన్ను శ్రీ గానకుండెడి వారు

ధర్మంబు గాదని శ్రీ తలఁతు రయ్య !

గీ. ఏటి కీ యాస తుదకొక శ్రీ మాట వినుము

కారవులతోడఁ బోరు చే శ్రీ కూరు నయ్య !

పాపకర్మల వధియింప శ్రీ వలయు నయ్య !

దండి మగ లంచు మీకుఁబే శ్రీ రుండు నయ్య !

సర్వసర్వంసహా రాజ్యలక్ష్మీ నీ భుజామండలంబునం దాండవం
బాడు కాలంబు సంప్రాప్తించినది. నీ వీ దీనవృత్తికి బాల్పఁకుము
నా కిది సమ్మతము గాదు.

ధర్మ—ఎంత మాట యెంత మాట !!

మ. కులముఁ సర్వముఁ బాడు జేసికొని యె శ్రీ గ్గు ల్గు లేకుండ నీ
యిల నే నేలిన నేలకుండినను నే శ్రీ మీ ? లోపమానే ? ననం
బులు లేవే ? నివసింపఁ ద్రావ నుదకం శ్రీ బుల్ లేవే ? కట్టంగ న
ల్కలముల్ లేవే ? భుజింపనాకులముల్ శ్రీ ప్రాప్తింపవే ? మాధవా!

కృష్ణ—బావా! యింకను వేషక తీర లేదా?

ఉ. ఊత్రియులైన వీరులకు శ్రీ శస్త్రము జీవన మంచెఱింగియుఁ

తొత్రియు గల్గియుఁ దుదకు శ్రీ గౌరవలోప మొనర్తువేమి ? యీ
చిత్రము.....

ధర్మ—....మాధవా! నిజముఁ శ్రీ జెప్పితి వైనను నాకుఁ జూడ ని
ఊత్రియ వంశ నాశన మ శ్రీ సమ్మత మైనది యేమి ? చేయును

కృష్ణ—బావా ! మరాత్తుల వంశ మభివృద్ధి మొదల
గోరుచున్నాఁడ వెంత యమాయకుఁడవు ?

భీమ—ఈ యమాయకత్వము వలనఁ గాదా ? వారి కన్ని
కాళ్ళు వచ్చినవి.

కృష్ణ—ధర్మజా ! ధర్మమార్గంబు నివెఱుంగనివాఁడవు కావు.

చ. కలుగరె ? నిన్నుఁ బోలు నృప శ కాంతులు వారికి నైరి వర్గముకొ
గలుగదె ? వారికిం దగవు శ గల్గదె ? వారల కోడు గెల్పులుం
గలుగవె ? రాజ ధర్మ మిది శ గావున నే జనుడెంత సంధి కా
యలఁతులు రానిచో సమర శ మందున సందియ మొందఁ బోకుమీ.

ధర్మ—కృష్ణా ! సంగర మను పలుకులు నా చవులకు
ములుకులై కలంచుచున్నవి సంధి యని వచింపుము మహాత్మా !

ఉ. కత్తులతోడ సాము బల శ గుంబులు రెండును నిల్చి పోర నొ
క్కెత్తుననే జయం బొదవు శ నిండున నందున వీరు లెల్లరుం
జత్తురు ప్రాణ బంధువులుఁ శ జత్తురు నొత్తురు భూజనంబు లా
నెత్తురు కూటి కాస గొని శ నే నెటు బాల్పడు వాడ మాధవా!

కృష్ణ—ధర్మజా ! కపట ద్యూతంబున మీ సామ్రాజ్య
మెల్లం దోచికొని మీ రరణ్యంబున కేగు నప్పుడు కలకల నవ్వలతో
దుష్ట చతుష్టయం బాడిన పలుకు లెంతలో మఱపునకు వచ్చినవి ?
బావా ! అధర్మ వర్తను లగు వారితోఁ గలసి మెలసి వర్తింప ఏకు
ధర్మమని తోచెనా ?

ఉ. దోహి సుయోధనుండు నయ శ దూరుడు భాగముఁ బంచి పెట్టు స
న్నాహము సేయ మెల్లఁడని శ నాకు స్ఫురించుచు నుండె నింక మీ
కాహవ ముద్భవిల్లుఁ జతు శ రంగ బలంబులతోడ నీ వను
త్సాహివి గాక యుండి పలు శ సంగతిఁ జూడుము పోయి వచ్చెదకో.

ధర్మ—వాసుదేవా ! యాహవంబున కేమిగాని ? యే
యుపాయంబుచేనైన నాతని నీవు శాంతింపఁ జేయవలయు.

సహ—అన్నయ్యా ! నీమాటనాకతిచిత్తంబుగఁదోచుచున్నది.

మ. సరి వారల్ తలలెత్తి చూడ సభలో శ సాధ్యమణిక్వా శ్రాపడిక
జెఱలం బెట్టి యనంతరంబయిన దా శ నికొదోస మ చెంచ రా

దురితాత్ముల్ కులపాంసనుల్ గరిన చిత్తుల్ దోహు లవ్వారలి
త్తటిశాంతింతురె? మాటలకామనము శ్రీ వ్రుంబూని పోకుండగక.

కృష్ణ—నిజము నిజము. మొట్టమొదటనుండియు బెట్టరాని
యిక్కట్టులం బెట్టి కూర కృత్యంబుల కొడిగట్టి మిట్టిపడు ధార్త
రాష్ట్రుల యెడ వట్టి మాటలచే నెట్టి కార్యముం గలుగ నేరదు.

ధర్మ—కృష్ణా! దీనికేమి? పెంచిన కొలందియు వైరంబుపెరుగు
చుండు వైరంబువలన జనక్షయంబు సమకూరు నాకదిసమ్మతముగాదు.
దేవా! ముందు నీ వాకారపులకడకేగి భీష్మ దోహు కృపాశ్వత్థామాది
ధర్మజ్ఞ శిరోమణు లాకర్ణింపఁ గురుసభామధ్యంబున మా తండ్రియగు
ధృతరాష్ట్ర మహిపతికి నాకు మారుగాఁ బ్రణామం బొచరించి.

కీ. కాయంబులను వాంచి శ్రీ నీ యానఁ బాలించి

పేరాసతో వచ్చి శ్రీ వార మనుము

నీ వార లని వారి శ్రీ భావింపకుము మేము

వారు నీ కొక తీరు శ్రీ వార మనుము

సంపత్తికై బంధు శ్రీ జనులతోఁ గయ్యంబు

నొనరింప నా మన శ్రీ మొప్పు దనుము

అంతికాంతకులు భీ శ్రీ మార్జనుల్ చెలరేగఁ

గులనాశనంబు చే శ్రీ కూరు ననుము

గీ. వారి యెడ మా యెడం గాని శ్రీ పక్ష పాతి

వర్తనము మాని మాకును శ్రీ వారి కెందుఁ

గలహములు లేక వర్తించు శ్రీ కరణి నెట్టు

లైనఁ జేయుము వృద్ధుడ శ్రీ వైతి వనుము.

కృష్ణ—బావా! నీ కట్టి మనోరథ మున్న యెడల నేను

యూన కొడంబజితి.

భీమ—వాసుదేవా! నీకు నే మొక మాట చెప్పవలసియున్నది.

ఉ. ఎన్ని మహాపచారముల శ నేని ? యొనర్చిన ధార్తరాష్ట్రులం
దెన్నఁడుఁ గూర్చదృష్టిఁ బడ శ నీయఁడు ఖండిత మాడ లేడు మా
యన్న ధృవమ్ము మేమితని శ యానతి దాటము గాన నింతకున్
గిన్నన నీవు పాండవులఁ శ శారవులన్ సమకూర్పు నేర్పునన్.

కృష్ణ—(చిటునగవుతో) ఆహా !! యేమి యీ సందేశము ?
చ. సమరమునందు శాత్రువుల శ సత్వము నుక్కడఁగింపఁ జేయు ద
ర్పము ధృతరాష్ట్ర సూతి గరు శ వమ్ము నడంచెడి పూన్కి సర్వ రా
జ్యమును నిజాగ్రిజన్ముని భు శ జాంతర పీఠమునందు నిల్పు వి
కృమమును నెందుఁ బోయె నవు శ రా? నవురా? తవురా? వృకోదరా!

భీమ—కృష్ణా! లేడికిఁ గాలము వచ్చి చిక్కినది గాని కాళ్ళు
లేక చిక్కినది గాదు.

ఉ. ఈ సభ గొడ్డువోయె నిట శ నెవ్వరు? పౌరుష వంతులైన స
న్యాసులు లేవ రేమి? తరు శ ణమ్ము తొలంగుచునున్నదంచు దు
శ్శాసనుఁ డాడి నట్టి విర శ సంబులు పెక్కులు నాఁడునాటికిన్
ఏసర వోక లో నిమిడి శ పేరవులఁ గోయుచు నున్న వచ్చుతా!

కృష్ణ—బావా! నీ వికృమము నే నెఱుంగని వాఁడను గాన
కాని వన వాస క్లేశంబులం బడి తగ్గిపోయె నేమో? యని తెలిసికొఁ
నిట్లంటి. విచారింపకుము.

అర్జు—కృష్ణా! మా తండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుండు నిష్పతి
పాతంబుగఁ బ్రవర్తించెడి వాఁడు కాఁడు కాని,

మ సగపాల్ మాకును వారికిన్ సగము రా శ జ్యం బిచ్చి యాతండుమా
తగవుం దీరిచెనేని? సమ్మతము లే దా? ధార్తరాష్ట్రాదు లీ
జగమంగుండ రటంచు నమ్ముమిక ని శ సందేహ మీమాట

భీమ—(సంగంభముతో) మేఁ
తగురా! నేటికి వింటి నా చెవులఁ బా శ ధా! క్షత్రియోత్తేజమున్

కృష్ణ—అర్జునా! యే మిత్ర భీషణంబు లగు భాషణంబు
పపయోగించితివి ?

అర్జు—(క్రోధముతో) ఏమని చెప్పుదు ?

ఉ. ఓ సతి! నిన్ను జూడమున నోడిరి నీ మగ లింసు లేరు వి
శ్వాసముతోడ జక్కనగు నే వాని మహాక్కనిఁ గోరుకొమ్మటం
చా సభలోన సూతసుతుఁ డాడిన మాటలు నా మనంబునకొ
మాసిన వంచు నెంచకుము నే మండుచు నున్నవి భగ్గు భగ్గునకొ.

కృష్ణ—పార్థా! యాత్ర వీర్య ప్రవర్ధితంబులగు నీప్రతాపోస్తులు
నాకుం గూడ నుద్యోగంబుఁ గలిగించుచున్నవి.

నకు—నా కీ మాట లంత రుచింపకున్నవి.

ఉ. వంచనచే నసాధ్య మగు నే బాములఁ బెట్టిరి లక్క యిల్లు గా
ల్పించిరి సాధ్య వస్తు మొలి నే మించిరి కూరులు వాని నిప్పు డి
ల్లెంచిన లాభమేమి? ప్రవ నే హించిన నీటికిఁ గట్టఁ గట్ట య
త్నించిన భంగిఁ గాలము గ నే తించిన క్రౌర్యము లేటి కమృతా!

• కృష్ణ—అట్లైన నీ యభిప్రాయ మేమి?

నకు—కృష్ణా! నిన్ను తలంచిన సంధి కాక పోవకు.

ఉ. చేయుము సంధి ధర్మముగఁ నే జేయుము మాకును వారి కెఱుంగునకొ
సాయము దాని కా ఖలులు నే సమ్మతిఁ జూపక పోయిరేని ? దు
ర్మాయలు సాగిరావు రణ నే రంగమునందున ధార్తరాష్ట్రం ల
న్యాయముగా నశించెద ర నే టంచు వచింపు మసౌశయముగఁ.

సహ—అన్నయ్యా !

ఉ. కంచెలలోనఁ దూలు భుజ నే గమ్ముల కిమ్ముగఁ బాలుబోసి లా
లిచిన బుస్సు మంచెగసి నే లేచి పయిం బడు నట్లు మంచి గా
వించెడి వారలొ బరిభ నే వింతురు దుష్టులు వారు నేను శాం
తించెద రయ్య ! దండము వి నే ధింపక ధర్మము చెన్ని చెప్పినకొ.

కృష్ణ—చిన్న వాడవైనను మంచి మాట చెప్పితివి సహదేవా!
సహ—మంచిదో? చెడ్డదో? నాకు దోచిన దిది.

కం. చచ్చిరి పాంశపు లనుకొను

మిచ్చకముల కేసు గాని శ్రీ హీనుల కడ కీ

బిచ్చమునకు నేగెడు పని

నచ్చదు నా హృదయమునకు శ్రీ నశిన దళాత్మా !

కృష్ణ—ద్రాపదీ ! నీ వేమనెడ వమ్మా !

ద్రాప—అన్నయ్యా! నే నింక నే మన వలయు ?

మ. జననం బొందితి నేను పూజ్యమగు వం శ్రీ శంబందునక బాండు రా
జనకుం గోడలనైతి శౌర్య ధను లం శ్రీ చుక బేరు నైకొన్న పా
ననులం బొందితిఁ బ్రాణనాథులఁబ్రతా శ్రీ ప స్ఫూర్తి వెల్లొందు నం
దనులం గాంచితి నేమి లాభము? మన శ్రీ స్తాపంబువేగయ్యెడి.

కృష్ణ—అమ్మా ! నీ కేలోపములేకున్నను నీలోపముమాత్రము
తప్పినదిగాదు. విధివిధానమున కెవరేమిచేయఁగలరు? విచారించకుము.

ద్రాప—అన్నయ్యా! నీ కన్న మఱియొక విధి యెవ్వరు?

మ. సకలోర్వీతల నాయకుల్ గనుఁగొనక శ్రీ జాల్ముండు దుశ్శాసనుం
డకటా? నా జడఁ బట్టి యీడ్చి సభలో శ్రీ నన్యాయ మంచైన నెం
చక వస్త్రంబులువిప్పకాలమునఁ గృత స్థా! యంచుఁ బ్రార్థింపఁదా
నక కారుణ్య మొకండు దప్ప నొరు లా శ్రీ భంగబుఁదప్పించిరే?

ఇంతకున్న సరణ్య వాసంబునం బడ రాని యిడుములం బడి
యజ్ఞాత వాసంబున నొకరికి బానిసనై నీచులవలన నవమాన మొందియు
నిన్నింటికి లోఁబడి చావక యొకను బ్రదికి యున్న నావంటి యభాగ్యు
రాలు పుట్టఁ బోదు. నా దుఃఖ మంతకంతకుం బొంగి పొరలుచున్నది
దుర్మార్గుండగుదుశ్శాసనుండు నీసహవాదరినగు నాకొప్పుఁబట్టి యీడ్చి
నప్పుడు తెగివచ్చిన వెన్నెలు లివిగో (మౌఘికలు చేతఁబట్టికొని) ఆ

పరాత్ముని తను వింతలెంతలై తునియలుగాకున్న నామంటచల్లారునా?

కృష్ణ—అహా!! నా సహోదరి కెంత? కష్టము పొందినది.

శా. అమ్మా! దానిపది! యేడ్వఁబోవకుము నీ శ్రద్ధాంతంబునందుడుతా

ప మూఱు గల కాల మిప్పటికి సు శ్రద్ధా పొందిచె మా సుధియ

త్నమ్ము దుష్టులు వార లొప్పు రను సు శ్రద్ధా పొందునిక్కమ్ముయు

ద్దమ్ము దాపము దద్దినాశనము ద శ్రద్ధా బమ్మ! వే యెఱికి.

సోదరి! నీకోర్కీ త్వరలోఁ గొనసాగఁ గలదు.

౧. కలకాల మింక నీ ను

జ్వల రాజ్య రమా విలాస శ్రద్ధా వములచే

వెలసెడి పాండవులం జూ

దుల కింపుగఁ జూడఁగలవు శ్రద్ధా కుందకు మమ్మా!

దానిపది— అన్నయ్యా! యీ యూరడింపు మాటల కేమి?

౨. తనకు మాంకడైన లేడని మహా శ్రద్ధాంబు దీపిప భం

డనము గోరెడి భీమసేను గద యే శ్రద్ధా ముంహనే? నుర్జయు

డనట చుట్టెను పాదు గాంధీవము మా శ్రద్ధా గాల్పనే? జన్మము

ను దుర్యోధను పీచు ధర్మజుడ నే శ్రద్ధా గాంచ లేకుండినా.

భీమ. —చీ! చీ!! నా బ్రతు కింక నేమిటికి?

౩. ఈ యవతీ లలామ వచి శ్రద్ధా చిన మాటకు మామ మాట రా

దాయెను మంట లో నిముడ శ్రద్ధా దాయెను వేగమ పొణమైనబో

దాయెను నాగ్రహం బుడుగ శ్రద్ధా దాయెను జేతుల కడ్డ మాయె ని

స్సి? యిక నేటికీ గద త్వ శ్రద్ధా జించెదఁ దుంచెద నేట ముంచెద.

[గద తిప్పి నేలం గొట్టుచున్నాడు.]

కృష్ణ—అగుమాగుము బావా!

భీమ—ఇక నెంత కాల మాంకడలను?

ఉ. నాచుకులైన భీష్మ ముఖ శ నాయకు లుండిన నిండు కొల్వులో
 సీమము లేని పాపుఁ డవి శ నీతి పరుండు సుయోధనుండు మా
 కోమలి నెక్కుమంచు దొడ శ గొట్టిన నాటి పరాభవాన్ని న
 స్మి మెఱుఁ గాల్చుచున్న దిశ శ నెన్నటి కీ పరితాప మాతెడిక.

ధర్మ—చాలుఁజాలు నీ యసమయాడంబరము లేల?

భీమ—నా గతి యంతయు నసమయాడంబరమే యైనది.

ఉ. రాజ కులంబునం బొడమి శ రాజ్యము నన్యుల కొప్పగించి రా
 రాజులు జూడ దైన్యమున శ బ్రాహ్మణవృత్తికి జొచ్చునాఁడ నా
 తేజము తెల్లవాతెఁ బట శ తెంచెద నెచ్చటి కైన నింక నీ
 యోజ భరింపఁ జాల దయ శ యుంచి యచుజ్ఞ నొసగు మగ్గిజా!

ఇది కాదంటి వేని?

ఉ. మాటలు వేయు నేటి కను శ మానముఁ బూనకు మేనొకండ న
 చోటికిఁ బోలు భూభుజులు శ చూడఁగ సంగరమంచుఁ జొచ్చిదోఁ
 పాటన మొప్ప క్షత్ర కుల శ పాసచులైన సుయోధనాదులక
 గీటడఁగించి నీకుఁ దగు శ కీరితి నితఁడ నా నీయునా.

—కృష్ణ—బావా! క్రియా పూర్వకంబుగా నీకు నేను తగిన
 సమాధానంబుఁ జెప్పెదఁ గొంచ మాఁగుము.

ధర్మ—వాసుదేవా! మా వాని మాటల కేమి ?

ఉ. మమ్ము నెఱుంగు దీ వెదిరి శ మాయ లెఱుంగుదు వర్ధసిద్ధి భా
 వమ్ము లెఱుంగు దయ్యెడలఁ శ బల్కెడి పల్కు లెఱుంగు దెల్లధ
 ర్మమ్ము లెఱుంగు దీ వెఱుంగ శ రాని దొకండును లేదు సంధి కా
 ర్యమ్మున నీకుఁ దోచిన తెఱుంగునఁ జేయుము పొమ్ముమాధవా!

దేవా! యీ భార మంతయు నీశిరంబునఁ బెట్టితిమి, ఇందేమి?
 చేసినను నీవే ప్రమాణము.

కృష్ణ—ధర్మతనూభవా! వేయేల? సాధుమార్గంబున వచ్చిన వెయ్యమో? లేకున్నఁగయ్యమో? నిశ్చయించుకొని వచ్చెద.

ధర్మ—మంచిది. మధుసూదనా! మాకు మారుగా మా తల్లి మగు కుంతీ మహాదేవికి దండ ప్రణామం బాచరించి మా యోగ క్షేమంబులచే నామె నూరడింపుము.

శా. ఆ టుద్రాత్మకులైన కౌరవులు దు శ్టాలోచనాయత్తతఁ
లాటౌ గేహమునందుఁ జిచ్చిడిన కా శ్ లంబాది మా తల్లియున్
బతుంబుల్ తెగి నట్టి పక్షి వలెఁ ది శ్ న్నం దిండి నీతై చనం
గా క్షీణత్వము నొందుచున్నయది శో శ్ కవ్యాప్తి నంతంతకున్.

కృష్ణ—మంచిది. నా కింక ముహూర్త మతిక్రమించుచున్నది.

ధర్మ—శీఘ్రమునఁ బ్రయాణము కావలయును.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

గీద్య. శ్రీమత్పరమ పవిత్ర భారద్వాజస గోత్రాపస్తంబసూత్ర
యజుశ్శాఖాపాత్ర సీతారామ పుత్ర కనకంబా గర్భ
శుక్తి ముక్తాఫల పరమేశ్వర ప్రసాద సముపలబ్ధ
ఘటికాశత గ్రంథకవనసామ్రాజ్య చిదంబర
కపింద్ర ప్రణీత శ్రీకృష్ణసందేశము.

ప్రథమాంకము.

కృష్ణ సందేశము.

ద్వితీయాంశము.

—* కుంతీ మందిరము. *

[కుంతీదేవి ప్రవేశించుచున్నది.]

కుంతి—నా పూర్వ జన్మ దుష్కృత పరిపాకంబు నే నేమని నిందించుకొందు. ఆఖండ సామ్రాజ్య భోగంబు లనుభవించు దగు నా నందనులకుఁ గానన కంద మూలంబు లనుభవించెడి కష్టంబులు సంప్రాప్తమాయెనే? తండీ! ధర్మజా! నిన్ను స్మరించి నపుడైన నిష్కరంబగు నా పాడు హృదయంబు నీకు గాదాయెనే? నాయనా! భీమసేనా! యేకచక్ర పురంబున నాడు మీ రైదుగురుం దెచ్చిన భిక్షాన్నంబులో నీకర్థాన్నముం బెట్టిన నా చేతులు నేలఁ బడకుండునే? కుమారా! యద్దనా! నీ పరాక్రమంబునకు నీ వొకరికి దాస్యముం జేసితి వని వినియుం బ్రాణంబులం బాయని నాజన్మంబు జీవచ్ఛవంబు కన్న మిన్నగాకుండునే? నాబిడ్డలు నకులసహదేవులు ధర్మమార్గంబున నన్నల కన్నను మిన్న లనుటకు సందియంబులేదు. ఆ డింభకు లెంత వంతలం గుందు చున్నవారో? మానినీ శిరోమణి నా కోడ లాచింతావార్ధి నేట్లు తరించుచున్నదో? యింతకును నేను మహాపాపు రాల. ఈకష్టంబు లన్నియు నా ముఖంబున వినుటకు బ్రహ్మదేవుండు నాకింత పూర్ణాయువుం బోసె నాకెంత యావేగ మున్నను బోపలనే కృశింప వలసి వచ్చినది కాని నోరెత్తి కొంచము చెప్పికొనుటకు “నా” యను పారు లేరు నే నింక నెవరితోఁ జెప్పికొందు.

[నేపథ్యములో రథధ్వని]

ఏమిది? రథస్వానము వినంబడుచున్నది. నిర్భాగ్యులారా! నగు
రాసవిధమునకు వచ్చునారెవ్వరు? (పరిక్రమించి) ఓహో! నా
పీనల్లుడు కృష్ణభగవానుండు వచ్చుచున్నాడు. నేడు సుదినము.

కృష్ణ—(ప్రవేశించి) అత్తా! నమస్కారము.

కుంతి—(బాష్పములతో) నాయనా! కృష్ణా! నేటికినాకనుల
'గ'పడితివా? మీయత్త కుంతిజీవించియున్నదనియైన జ్ఞప్తిలోలేదా?

కృష్ణ—అత్తా! కాలమున కెంతటినారునుగట్టుబడవలసియున్నది
గ్రార్వజన్మ కర్మఫల మనుభవింపక తప్పదు నీవు చింతింపకుము.

కుంతి—మాధవా!

[ద్వితీయ]

నేను వడ్డింపఁగా శ నెయ్యంబు తోడ
నానా ఫలాహార శ నవ్య భోజ్యములు
భుజించి వంది స శ మూహంబు లెల్ల
• భుజింప మెత్తని శ పాన్పున బండి
నిదురించి వేకువ శ నియమమ్ము తోడ
మదకరి బృంహిత శ మహిత సంగీత
భద్ర వాద్య విశేష శ వైభవంబులను
నిద్ర మేల్కొనుచుండు శ నీ బావ మఱిదు
లా యుగ్రవనములో శ నాహార మనక
కాయంబు లవియఁగా శ గప్తంబు లొంది
పొదలఁ బుట్టలలోన శ బారిపారి మాత్ర
కదలలేకుండు సిం శ గంబుల కరణి
జండ వైఖరి వ్యాఘ్ర శ సంఘంబు లఱచు
చుండఁగా మేల్కొను శ చుండిచే? యకట!;

కృష్ణ—అమ్మా! వార లిప్పటి కాయవస్థ లన్నియుం దొలగి యుపప్లావ్యంబునం బ్రవేశించి యున్నవారు.

కుంతి—నా హృదయమున కిప్పటి కింత విశ్రాంతి గుదిరినది. మ. అనఘాత్ముడగు ధర్మరాజునకుఁ గ శ్ర శ్యాణంబోకో? భీమసే నునకుఁ డ్దేమమొకో? ధనంజయునకుఁ మోదంబోకో? మాద్రినం దన యుగ్రమునకుఁ సుఖావహ మొకో? శ్ర నా కోడ లా మానసీ జన రత్నమునకుఁ సముత్సుకమొకో? శ్ర శాన్తి! వచింపం గదే?

కృష్ణ—దేవీ! యెల్లరు భద్రంబున నున్న వారు కాని, ఉ. నీదగు దీన వర్తనము శ్ర నెమ్మిఁ దలంచుచు నంతకంతకుఁ ఖేదము నొందుచుం డెదరు శ్ర నీ తనుజన్ములు నిత్య మంతియే కాదు భవత్పదాంబుజ యు శ్ర గంబున ట్టిన్నన వ్రాలి నీ మనః క్లేదము నార్చి పుత్తు మసి శ్ర లేచుచు నుండురు సారె కిమ్మరో!

కుంతి—నాయనా! వారి కంత శ్రమ మేటికి?

ఉ. అంతటి తల్లి ద్రాపది స శ్ర భాంగణమందుఁ బరాభవార్తిచేఁ జింతిలుచుండు నాఁ డొకటి శ్ర చేయుటకుం గొఱ గాక నిష్కర్ష స్వాంతముతోడ నీవఱకుఁ శ్ర జావక యుండిన పాపురాల నే నెంతటి కోర్వఁ జాల నివి శ్ర యెంతటి వంతలు నాకు మాధవా!

ఇదియెట్లుండినను రాచపుట్టువునంబుట్టిన నా కీపదుమూఁడేండ్లు జావకొడుకు పెట్టిన తిరిపెవుఁగూడుం దిని బ్రతికి యుండుట మాత్ర మసహ్యమై యున్నది. నేనింక నాత్మహత్యయైనం గావించు కొనియెద.

కృష్ణ—దేవీ! నీ వంతటి కృత్యంబునకు సాహసింప వలదు. నీ పుత్రుల నియోగంబుచే నే నీ కౌరవుల కడకు సంధి యత్నంబున విచ్చేసి యుంటి. కొలఁది కాలములోనే నీ కష్టములు గట్టెక్కఁగలవు.

కుంతి—జనార్దనా! ఓత్తియ కులంబునం బుట్టి ధర్మాధర్మంబు లెఱింగి పరాక్రమంబు గలిగి ధర్మ నందనుం డీ మృష్టికిం బాల్పడి

దైన్యంబున జీవింప నెంచె నను వార్త నేటికి నా కర్ణంబుల నాకిర్పింప వలసి వచ్చెనే ? దామోదరా ! చండతర గదాదండ మండిత భూమండలుం డగు భీమసేనుం డీ బిచ్చపుఁగూటికిం బాల్చుడెనే ? మాధవా ! దుర్వార పరాక్రమ నిర్వృత్త జీవనుం డగు గాండీవి నివ్వీర్యాన్నంబు భుజింప నెంచెనే ? దేవా ! లోకమాన్యుండ వగు నీ నీ కార్యంబు నిర్వర్తింప బూనుకొనుట నా కన్నిటికన్న నాశ్చర్యంబుగా నున్నది. కృష్ణా ! నాఁడు కౌరవులు సభా మధ్యంబున మానిసి శిరోమణి యగు శాస్త్రపదికిం జేసిన పరాభవంబు మీ కెంతలో మఱపునకు నచ్చినది ?

కృష్ణ.—అత్తా ! క్షత్రియ వంశంబునం బుట్టిన దానికిఁ దగిన మాటలాడితివి నా కిది కనుగడు సంతోషంబ కాని,

గీ. ధర్మరాజను నొక భద్ర ॥ దంతి నిపుడు
గలఁచి మన సేనలోనికి ॥ గదియఁ దోర్చి
నెన్ని యాలోచనలు చేయు ॥ చున్నఁ గాని
యంకుశం బింతకన్న లే ॥ దాయె నమ్మ !

* కుంతి—నీ వెన్ని యుక్తు లుపయోగించినను బాంధవ గూఢంబగు జన్మంబు నిరర్థకంబు కృష్ణా ! వీరమాత యను నెవ్వనంబునకు భాజనంబు గాని నేను గొడ్డుబోతురాలం గాక పోయితి నని చింతించుచున్నదాన. నామనా ! యింతటనైన క్షత్రియ కులమునకు నెవ్వ జీవనంబున బ్రతుకుండని పాండవులతో జెప్పుము.

కృష్ణ—దేవీ ! నీ నందనులు నిర్వృత్తి పరాక్రమాయత్త ప్రవర్తనలు గాని స్వల్పబుద్ధులు గారు. వారు వీర జీవనంబు దక్కనన్య జీవనంబు లాకాంక్షింపరు. ని వన్యధా భావింపకుము.

కుంతి—వాసుదేవా ! కాంతేయులకుఁ దండ్రియు పైమామనుగురుండును నీకన్న నన్యంబు లేకు. నీవు శాసించు నట్లు ప్రవర్తించు

వారి కాపదలు గలుగ నేరవు. కాని, నాయనా ! నా విచారము మాత్రము నీ వొక ప్రక్క నుంచికొనుము.

కృష్ణ—కుంతీ మహాదేవీ !

ఉ. సాధు కులంబునం బాడమి నీ సచ్చరితంబున సర్వమేదిని
నాధ సతీ మతల్లులకు నీ నాయక రత్నమ వంచు నెందుఁ బ్ర
జ్ఞా ధను లెన్న మిన్న యగు నీ సాధ్వీవి ధన్యపు నీవు నీ మనో
వ్యాధు లడంపఁ బూనుకొని నీ వచ్చితి నమ్మ ! విచారమేటికి ?
కుంతీ—నాయనా ! నా మన స్తాప ముపశమింపఁ జేయ నీవు
తలంప కున్న నాకు దిక్కెవ్వరు ?

కృష్ణ—అత్తా ! నీకుఁ గడ మాటఁ జెప్పెద వినుము.

ఉ. రోసము కల్గి శాత్రువుల నీ మాపము మాపి సమస్త ధర్మ వి
న్యాస పురస్కరముగ జ నీ నమ్ములు గొల్వ నఖండ రాజ్య సిం
హాసన మెక్కు నీ సేతుల నీ నందఱు గన్నుల కింపు నింప సం
తోసముతోడఁ జూచెదవు నీ దుఃఖము నొందఁగ నేటి కమ్మరో !
కాల మతిక్రమించుచున్నది. నే నేగ వలయు. నాకు సెలవిమ్ము.
కుంతీ—మనోరథ సిద్ధియగుఁగాక పోయిరమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

౧౬౪. శ్రీమత్పరమ పవిత్ర భారద్వాజస గోత్రాప స్తంబసూత్ర
యజుశ్శాఖాపాత్ర సీతారామ పుత్ర కనకంబా గర్భ
శుక్తి ముక్తాఫల పరమేశ్వర ప్రసాద సమాపలభ్య
సుఖీకాశత గ్రంథకవనసామ్రాజ్య చిదంబర
వింద్ర ప్రణీత శ్రీకృష్ణసందేశము.

ద్వితీయః పాదము.

కృష్ణ సందేశము.

తృతీయాంకము.

—* విష్ణుంభము. *

[నారదుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

ఁర—

(పంచచామరము.)

అమేయ భాగధేయ దర్శితాత్మ బృంహిత స్థితే!

సమస్త లోక సంస్తుత పృథస్త వైభవాన్నతే!

సమాహితాఖిల శ్రుతే! విముక్త భక్తి సంస్థితే!

రమాపతే! నమామి తే నమామి తే నమామి తే.

శ్రీహరీ! శ్రీహరీ!!

భాగ్యము భాగ్య మన విదురునిచే భాగ్యము. తపో యోగ
ర్లభుండు గు శ్రీకృష్ణభగవానుడు వాని కెంతో లభించినాడు?
జ్యోతిషముల కతర్కితములగు నదృష్టములు ఫలించుచుండు. భక్తులకు
గవంతుండు విధేయుడను కింవదంతి కిది గొప్ప తార్కాణము.
గవానుండు బంధుగృహంబులందునైతము భుజింపకవిదారసదసంబున
ఁరగించియున్నాడు. విదురుడుకృతార్థుడనుటకు సంశయము లేదు.
ఁని భాగధేయమున కంతము గానరాదు. భాగవత్ శ్రీమద్భగవద్గీతా లగు మహా
పురుషుల కింతకన్న గృతకృత్యత వేదేమునది? విదురు జిహ్వును
గవంతునకు విడెఱు లిచ్చి తత్పాదసేవా భాగ్య మనుభవించుచున్నా
డు. సాత్యకి కూడ నాభాగ్యములో బాగ్గించుచున్నవాడు. ఎరిగి
ఁచినాకనుదమ్ములనమృతప్రవాహంబులో నోలలాడించుకొనవలయు.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

—* విదురసదనము. *—

[కృష్ణుండు శయ్యపై గూర్చుండ సాత్యకి విదురులు పాదములొత్తుచుండురు

విదు—నాకెంతటి భాగ్యము చేకూరినది ?

ఉ. ఎప్పుడు ? గారవింతుఁ గమ ॥ లేకులు నెప్పుడు ? గాంతుశౌరి .

నెప్పుడు ? మాటలాడుదు ను ॥ పేంద్రునితో హరి పాద సేవ న

కెప్పుడు ? గల్గు జన్మ మింక ॥ నెప్పుడు ? సార్థకమంచు నుండఁ

నిప్పటి క బై నన్నియును ॥ నే నొనరించిన పుణ్య మెట్టిగో ?

దేవా ! దరిచూడనగు నేనొసంగిన పత్ర పుష్ప ఫల లోయ
బులకు నీ వంగీకరించుట వలన నేటికి నా జన్మము కృతకృత్య మైన

కృష్ణ—విదురా ! నిర్మలంబగు హృదయంబున ధర్మమార్గవ
దప్పని భీతుకుండేనియుఁ దృణం బిచ్చినను నాకది మేరు ధరాధరం

కన్న మిన్న యగుచుండు. ధర్మ నీతి బాహ్యంబగు చిత్తంబున

మండలాధిపతియేనియుఁ గాంచనాచలంబునించినను నా కది గడ్డిపో

కన్న నీచంబుగాఁ దోచుచుండు. నాయనా ! నీ భక్తిభావంబున

బరమ ప్రీతుండనైతి. నీవు నా కింతకన్న నీయవలసిన దేమున్నది ?

విదు—అనుగ్రహ మనుగ్రహము.

కృష్ణ—విదురా ! నన్నొకటి పశ్చింప వలసియున్నది.

విదు—దేవా ! నా శ్రవణచకోరంబులు భవద్వాగమృతంః
కెదురు జూచుచున్నవి.

కృష్ణ—నే నిప్పుడు కౌరవ పాండవుల కెట్లని ? సంధి
కూర్చు యత్నంబున నిచ్చటికి రావలసి వచ్చినది కాని, కౌరవ
ప్రాయము మాత్రము నీవు తెలుపవలసి యున్నది,

విదు—కృష్ణా ! సర్వజ్ఞుండవు నీవీకార్యంబున కింత దూః
వచ్చితివనిననాక త్యాశ్చర్యమగుచున్నది. దుర్బుద్ధియగు దుర్యోధన
పరమహితబోధకంబగు నినాక్యమున గల తాత్పర్యంబు గమని

వాడు కాడు. దోణిభీష్మాదులసాహాయ్యంబు తనకు విజయదాయకం
బనియు నంచునను కర్ణుండొకండు తప్పక జయంబు నాపాదించుననియు
విజ్ఞప్తిచేయుచున్నవాడు. ధార్తరాష్ట్రుల నిశ్చయం బెఱింగిచెడ వినుము.
ఉ. నీవెఱిగించు మాట గమ ॥ నిపరు పాండవ దాయ భాగమున్

భావమునం దలంపరు ర ॥ వంతయు ధాత్రీ నొసంగ రాపలున్
జేవ కొలంది సంగరము ॥ జేసి జయింతుము చత్తు మింతియే
కావలె నన్య మొల్ల మను ॥ కల్పము సిద్ధము చేసి రచ్యుతా !

కృష్ణ—దుర్మార్గు లెంతకార్యము తలపెట్టిరి ?

విదు—దేవా ! కర్ణ శకుని దుశ్శాసనుల పోత్సహంబున
దుర్యోధనుండు కన్ను గానకున్నవాడు. పొందు పొసంగనేరదు. వారి
కందఱకుం గాల మాసన్నమైనది. స్వామీ ! నీవాదురాత్ముల నడుమఁ
గూర్చుండి మంచిమాట చెవిఁదూఱని యావంచకులఱచెడి దురుక్తులకు
సమాధాన మిచ్చుటయు ననర్హం బని నాకుఁ దోచుచున్నది. ధర్మా
ధర్మము లెఱుంగని యాదుర్మతులు నీ కార్యవచనంబులఁజెఱుంగెఱుంగి
నేరరు. మూఢచిత్తులగు నామదమత్తులు నీభీషణంబులగుభాషణంబులకు
జంకరు? యుక్తాయుక్తవివేకశూన్యులు నీ మాటలకుఁ బరిహాసంబుఁ
గావించుదురు. కృష్ణా ! యివి యన్నియు నీ వెఱుంగనివాడృకావు. కాని
నీయందు నాకుఁగల భక్తిభావంబు నన్నిట్లనిపించుచున్నయది. దేవా !
నీ వచ్చటికిఁ బోవలదు. నా మనవి నంగీకరింపుము.

కృష్ణ—విదురా ! నీవుచెప్పిన నీతివాక్యంబులు శ్లోఘనియంబు
లనుటకు సందియములేదు. కాని, మదాగమన ప్రకారం బించుక విని
నీవెట్లు చెప్పిన నేనట్లుచేయుటకు సందిద్దండనగుచున్నవాడ. దురాగ్ర
హావిష్టులగు ధార్తరాష్ట్రులతోడ సంగ్రహింపదని నేనెఱుంగినిదికాదు.
గీ. బాంధవులలోనఁ కలహంబు ॥ ప్రబలిసపుడు

వారితోడ విరోధంబు ॥ బడసియైన

వైర మాఁపఁదలంపని ॥ వాడు కూర

కర్ముడని పల్కుచుందురు ॥ ధర్మవిదులు.

కావున నే నీ యుభయ పక్షంబులకు హితంబు సేయఁ బ్రయత్నింపవలసివచ్చినది. నాకుఁదోచిన తెఱఱగునఁగౌరవసభామధ్యంబునఁ జెప్పఁదగిన ధర్మముం జెప్పెద. వారునన్నుఁ బాండవపక్షంబు వానిఁగా నూహించి నా మాట తిరస్కరించిరేని తత్ఫలం బనుభవింపఁగలరు.

ఉ. అన్నలుఁ దమ్ములుకా దగవు శ్రీ లాడుచునుండ నుపేక్షఁ జేసె ని
వెన్నుఁడటంచు నజ్ఞు లవి శ్రీ వేకిమునకా వచియింతు రేటికీ
చిన్నతనంబు నాకు నృప శ్రీ శేఖరు లెల్ల వినంగఁ గార్యమం
దున్న తెఱఱగుఁ దెల్పెద న శ్రీ సూన సభా భవనాంగణంబునకా .

దానికి వా రియ్యకొనిరేని బ్రతుకుదురు. లేక నివు చెప్పినట్లు తులువతనంబునకా బ్రవర్తించిరేని చెడిపోవుదురు. నాకు లోపమేమి?

విను—స్వామీ ! నీకార్యకౌశలం బతిమనోహరముగానున్నది. నే నిప్పుడా కౌరవసభాంతరంబున కేగి యుష్మదాగమనం బెఱింగించెద.

కృష్ణ—మంచిది. నివుముందేగుముమేముగూడవచ్చుచున్నారము.

విను—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

కృష్ణ—సాత్యకీ ! ధర్మోత్తరమగు విదుగునివాక్యమువింటివా?

సాత్య—కృష్ణా ! భవదృజన శిలుండగు నుశీలునకు ధర్మమార్గంబు కన్న నన్యమార్గంబు రుచించునే?

కృష్ణ—తమ్ముడా ! దుర్బుద్ధియగు నా నుర్యోధనుండు మన మాటల కియ్యకొనకున్నను.

ఉ. దోణుఁడు చెప్పఁడే తనకుఁ శ్రీ దోచిన ధర్మము భీష్ముఁడాడఁడే?

బాణమువంట పల్కులు కృ శ్రీ పామయుఁడైన కృపుఁడెల్పఁడే?

ప్రాణములేత? గోల్పడెను శ్రీ భాగముఁ బంచ మటంచు నింకినుకా

శ్రేణిలు గట్టి యుండు నృప శ్రీ శేఖరులెల్ల వచింపకుండురే?

సాత్య—చెప్పకేమి? యధర్మమునకు గడ్డి తినువారెవ్వరుదాగు?

కృష్ణ—తమ్ముడా ! మనము గూడఁద్వరగా నచ్చటి కేగవలయు.

నిష్క్రమింతురు.

కృష్ణ నందేశము.

చరిత్రాచరము.

— ౩౯ —

— శ్రీకృష్ణసభ —

ధృత:—తమ్ముడా ! శ్రీకృష్ణునికు గనక ముచి మయంబు లగు రథంబులు జనాశ్వాంబులు భద్రగజాంబులు మున్నగు నుపాయనములచే సంప్రీతిగలిగింప వలయు.

విదు—అన్నా ! పూర్వపుణ్య తపో గోచరుండగు శ్రీమన్నారాయణుని సుప్రీతుం జేయుట సముచితంబ కానిపాండవులకుఁ దుద కైదూళ్ళయిన నొసంగ సమ్మతంపని సె కింతలో నితత్యాగగుణ ముద్భవించినందు కెంతయు వింత యగుచున్నది.

ధృత—తమ్ముడా ! పాండవుల కైదూళ్ళుచ్చుటకేని ? భాగ మిచ్చుటకేని ? నేను సమరుండ నగుచునో ? కాదో ? నివయఁబుగుమవు.

విదు—ఇప్పుడిక్కఱున కిచ్చుటకు సమరుండ వైతివా ? ఊ. లంచ మొసంగి శౌరికి ద లంచిన కార్యము నెట్టులేని భే దించుట కీయుపాయము పుట్టి త్యతమైనది గాని యెందుకీ వంచన బుద్ధి పాండివులఁ బాయుచె మేకు ధరాధరంబు న ద్పించిన గాని మాధవుడు బేలపు నీ వివి గురైఁబంగ వే.

పటికీవ్యర్థ పుయత్నములు సకలాంతర్యామియగు నా దేవదేవు సంతసింపం జేయ నర్హపాద్యములు గుశలపశ్చయు దక్కి వేరొక్క యుపాయంబు లేదు.

దుర్యోధ—ఆర్యా ! మంచి మాట జెప్పితివి. కృష్ణుఁ డేవిధముచే నయినఁ బాండవుల నెడఁబాయు ననుమాట దుర్భటము.

మన మేమేని యుపహారంబు లీసమయంబున నాతని కర్పించినఁ గౌరవులు బెదరి రని లోకు లపహసించు రని కూడ నానిశ్చయము.

భీష్మ—ధృతరాష్ట్రా ! జగదంత ర్యామియగు నా పుండరీకాక్షుండు నీ విచ్చిన నొకటిగను నీయకున్న వేరొకటిగను దలంచువాఁడు గాఁడు. ఇంతకును మన కడకాభగవంతుఁడు దేనికి విచ్చేయుచున్నాఁడో ? యీ పనిం జక్కఁజేసి పనుపుటయే కురు వంశమున కెల్లఁ బరమ హితంబు.

దుర్యో—తాతా ! కృష్ణుఁ డేమి చెప్పినను నీ యాన చొప్పున నేను దాని కొడంబడుదుఁగాని పాండవుల కిమ్మేదినిలో నేమిమ్మనినను దానికి మాత్రము సమ్మతించెడు వాఁడను గాను.

భీష్మ—సమ్మతింపక నీవు చేయఁ దలచిన దేమి ?

దుర్యో—కర్తవ్యముఁజెప్పవలయునా ?

ఉ. ఇమ్మెయి వట్టి మాట లిక १ నేటికిఁ బాండవదుష్కరావలం
బమ్మగు వానిఁ గట్టి పడ १ వైచితి మేని పయిన్ సమస్త కా
ర్యములు దీరు నంచొక యు १ పాయముఁబన్నితిమేము మీయభీ
ష్టములు దెల్పుఁడీ రిపుల १ సహననమ్మునకున్ దలంపుఁడీ.

భీష్మ—ఓరీదుర్మతీ ! యెంత జగద్ద్రోహం బాలోచించితివిరా జగత్సాక్షియగు నా గోవిందునిమాహాత్మ్యం బెంత వాఁకిని గుర్రెఱుంగ దుర్లభము. నీ వీ పిచ్చిసేతలకుం గడంగి చెడి పోకుము.

విదు—కురు కుల క్షయంబున కీ యుపాయమే ప్రధమ కబళంబుగాఁ దోచుచున్నది. దుర్యోధనా ! నీ వీకొఱగాములం బడి యుక్తాయుక్తవిచార శూన్యుండ వగుచున్నాఁడవు. కులనిర్మూలంబున కిట్టి దుర్బుద్ధు లుద్భవిల్లుచున్నవి. నీ చేటు నీ వెఱుంగక పాటుపడకుము. అఖిలబ్రహ్మాండ భాండ మండిలోదరుండగు నా పుండరీకాక్షుండ సామాన్య నరుం డని తలంపకుము. అతండు కన్ను తెఱచిన లోకంబు లన్నియు భస్మీభూతంబులు కాఁగలవు.

దోణ—ధృతరాష్ట్రా! నీ పుత్రుడు ప్రాణాంతకంబగు కార్యంబు చేయదలంచియున్నాడు. సర్వజగన్నియంత యగు నాయనంతునియెడ నపచారముం దలంచిన దుష్టాత్ములు పుత్ర మిత్ర కళత్ర పరివార సహితంబుగా నష్టాత్ములగుదురు. నే నింతకన్నఁ జెప్పవలసినది లేదు.

ధృత—సుయోధనా! భగవంతున కపచారముం దలపెట్టినఁ గీడువాటిల్లుననుటకు సందియము లేదు. దుష్టాత్ముల సహవాసంబునం జేసి నీకీదుర్బుద్ధులుదయించుచున్నవి. తండ్రీ! నీవీదుర్వృత్తులకుఁ బాల్పడకుము

విదు—(శ్రీ)వణమభినయించి(శ్రీ)కృష్ణభగవానులు సాత్యకితోడ విచ్చేయుచున్నట్లున్నది.

ధృత—నాయనా! వారికి మనమెదురేగితోడ్కొనిరావలయు.
(అందఱు లేచిపరికిమింతురు.)

[కృష్ణసాత్యకులు పర్యవేళింతురు.]

ధృత—శ్రీకృష్ణభగవానునకు స్వాగతము.

కృష్ణ—యుష్మదాశీర్వాచనము వలన.

భీష్మ—కృష్ణా! భవత్సందర్శనంబువలనఁ గృతార్థులమైతిమి.

కృష్ణ—తాతా! మీకు నాయందుండు వాత్సల్య మిట్లనిపించుచున్నది.

దోణ—వాత్సల్య మనకుము నాయనా! మాహాత్యై మనుము.

కృష్ణ—ఆచార్యా! యుష్మదనుగ్రహ వ్యతిరక్తమగు మాహాత్యై మేమున్నది?

కృప—మహాత్ముల చిత్తవృత్తుల కిదియే తార్కాణము.

విను—దేవా! యీ యాసనం బధిష్ఠింపుము.

కృష్ణ—(వైనఁజూచి) అదిగో మహర్షు లెవరో? మనకడ కరుదెంచుచున్నవారు. వారినర్చింపక మనముకూర్చుండభావ్యముగాదు.

[అంతరిక్షమునుండి శిశ్న నారద హమదగ్నులు ప్రవేశింతురు.]

కృష్ణ—మహాత్ములకుఁ బ్రాణానుము.

మహా—కళ్యాణమ్ శిశ్నాణమ్.

విశ్వా—మహాత్మ లీపీరంబు లధిష్ఠింపవలయు.

మహా—సాధు సాధు (కూర్చుండును.)

కృష్ణ—మామా! మీరందఱు విశ్వముంపవలయు.

ధృత—నాయనా! నిన్ను కూర్చుండుము.

[అందఱుకూర్చుండును]

కృష్ణ—మామా! ధృతరాష్ట్ర నుసాపతీ! ధర్మ కుల భూషణంబు వగు నీకుఁ దెలియని ధర్మ ముండదు. కాని బంధు పితృ ప ద్రవంబు ప్రాప్తిచెడి కాలంబున హేతుండగు వాఁడు తనకుఁ దోచిన మంచి మాట చెప్పవలయు నను నార్యోక్తిం బ్రమాణపఠించుకొని నే నింత దూరము రావలసి వచ్చినది.

ధృత—కృష్ణా! నీ ప్రకార్యభారంబుఁ దాల్చి గుంతి దూరము వచ్చినందు కెంతయు సంతసమగుచున్నది.

కృష్ణ—మామా! ఒకరికిఁ జెప్ప నేర్చిన కుల వృత్తియై నీకుఁ బరులు చెప్ప వలసినది యేమున్నది?

ఉ. పెద్దపు నిన్ను నీ కులము కి పెన్గది యన్నిటిలోన నీ సుతుల్
శబ్దయు స్కంద్యుల్ తగులు కి తన్ముఁప ధర్మవిగాని నీకు వే
రెద్దియుఁ జెప్ప నేమిటికి కి నీవ యెఱుంగును నన్ని గూడ నీ
బుద్ధికొలందిఁ బొండ్రులఁ కి బూర్ణ మనోరథసులఁ గానర్చుమా.

ధృత—నుంచి మాట చెప్పితివి నేనిందేక యు ననుటకు పిలువ లేకున్నది. అందుండనగునామై నింత భారము మోపవలయుననాయనా!

కృష్ణ—మామా! నీ మాధుర్యమైన నేమి? దివ్యాజన బంధురంబగు సీ జ్ఞ నగంధంబు చాలదే?

ధృత—నాయనా ! నా కేష్ట సగింధంబున్న నేమిలాభము ?
నా బ్రతుకంతయుఁ బరాధనంబులు యున్నయది.

కృష్ణ—మామా ! యీ మాటల కేమి ? సింహ నిష్కల్మష
హృదయంబునఁ గౌరవపాండవులకుఁ గలహంబులు పుట్టకుండఁ
దలంచిన నీ కార్యము సాధ్యము కాకపోవునో ?

ఉ. పెంచితి వాత్మజన్ము లని శ పెద్దలఁ జేసితి వింతదాఁకిఁ బో
సించితి పాండవుత్సృల స శేష జనంబులు మెచ్చ నింతలోఁ
జంచలమయ్యె భుక్తి కొన శ సాగునె కాపుర మిట్టలైన యో
చించి వచింపు మీ విబుధ శ శేఖరు లెల్లరు మేలు మేలనక.

ధృత—నాయనా ! కృష్ణా ! మా నశంబునఁ దండ్రి
మనోరథంబులు నెఱవేర్చు పుత్రి దర్శనంబులు మా భీష్మునితోడనే
సరి. నే నిందేమి చేమవలయునో ? చెప్పము.

కృష్ణ—మామా ! వయోధర్మజ్యేష్ఠుండవగునీకుఁ జెప్పవలెనా.

ఉ. ఘృచుము రాజ్యభాగములు శ వారికి వీరికి నన్వయ తుయో
దంచితమైన కార్యమున శ ధర్మ మధర్మము గురైఱింగి వ
ర్తించెడి నీ ప్రపేక్ష యొన శ రించిన ముందఱఁ బుట్టు కీషు నీ
కొంచుపు బుద్ధి కల్పి నొనఁ శ గూడిన దంగు రెఱుంగకుండువే.

మామా ! కౌరవ పాండవుల నెవ్వరి కేయస్థము వాటిల్లినను
సన్యాసిమునకు సంతాప ముదయింపక పోవవ. పాండవులండు
భీష్మానుబంధులను గౌరవులు దీ భీష్మ ద్రోణులకును యుద్ధరంగమం
దెడిరించి నలునఁగలవారెవ్వరు ? వృద్ధులుగా నెన్నుకొనుల నందఱను
సంగ్రహించిన నిహతాత్ములు జేయటకంటె నీ నీ రెండుతెగలకు
నాయకు లి సలున శ్రేయము కాదా ?

ధృత—నాకేసుయుఁ దోడకున్నది.

కృష్ణ—మామా ! పాండుకుమారులు భక్తిభావంబుననీకుఁ
బ్రాణామపురస్కరంబుగా విన్నవింపుమని చెప్పిన విధంబు వినుము.

సీ. ద్వాదశాబ్దంబులు శ్రీ వనభూములకు మేను

లొప్పగించితి మంచుఁ శ్రీ జెప్ప మనిరి

ఆజ్ఞచే నెక్క యేఁ శ్రీ డజ్ఞతవాసంబుఁ

జేసి వచ్చితి మంచుఁ శ్రీ జెప్ప మనిరి

కృమమైన మా యర్థ శ్రీ రాజ్యమ్మనకు నిరీ

క్షించి యున్నా మంచుఁ శ్రీ జెప్ప మనిరి

తండ్రియుఁ జుట్టంబు శ్రీ దైవంబు నీవ మా

కెప్పుడైన నటంచుఁ శ్రీ జెప్ప మనిరి

గీ కులము పెద్దవు నీవు మా శ్రీ వలన నేమి

తప్పు లుండినఁ దగు బుద్ధిఁ శ్రీ జెప్ప మనిరి

కీడు మేళ్ళకుఁ బాల్పడు శ్రీ వాడ విందుఁ

జివర కగుదువు నీ వంచుఁ శ్రీ జెప్ప మనిరి.

మామా ! లోభాక్రాంతంబగునీస్వాంతంబుం జక్కఁజేసికొని
వారి తండ్రి పాలు వారి కొసంగి నీ పాలు పుత్ర మిత్ర కళత్ర
పరివార సమేతంబుగా నీ వనుభవింపుము. నాకు వారును మీరును
నొక తీరు వారగుటం జేసి ధర్మముం జెప్పితి.

ఉ. పావనమైన సత్య మెడఁ శ్రీ బాసి వివేకము నీటఁ దోచి దు
ర్భావములందుఁ జిక్కి మన శ్రీ పల్కున కడ్డములే దటం చద
ర్భావహా వృత్తితోడ నరు శ్రీ లందెవరేమి యొనర్పఁ జూచినన్
దైనము మాత్ర మెప్పటికి శ్రీ ధర్మపథంబున నిల్చి యుండెడిన్.

మహా—సత్యము సత్యము.

ధృత—కృష్ణా ! నీవు చెప్పిన దంతయు యథార్థము గాని
నాకా భాగ్యము లభించునా ?

కృష్ణ—పురుష ప్రయత్నము వలన సాధ్యముగానీ పుండను.

ధృత—నాయనా! హృదయము దుండిన దై వము నడిపించి నట్లు మనము నడుచు చుందుము గాని మనకెందేనియు స్వాతంత్ర్యము లేదని నానిశ్చయము.

కృష్ణ—నీ నిశ్చయమున కేమి? పురుషుడు సర్వస్వతంత్రుడని తెలిసికొనుము.

ధృత—విచారింపవలయు.

కృష్ణ—ఎంతకాల మీ విచారము?

ఉ. సమ్మదవృత్తిఁ బూనిన ప్ర శాంతులు శూరులు వారు త్వత్పదా బ్జములు నమ్మి కొల్పెదరు శ చక్కఁగ దానికి నొప్పవేని యుద్ధమున కేగుదెంచెదరు శ తక్కిన మాటలకేమి రెండు పక్షములలోన నీ మదికి శ సమ్మత మెయ్యది నిశ్చయింపుమా.

దుర్యో—మాధవా! నీవు చెప్పిన యుభయ పక్షంబులలో మాకు రెండవ పక్షంబు తప్ప వేరొక పక్షంబు దుచింపదు.

కృష్ణ—నిన్నడుగ లేదు.

దుశ్శా—నీకుఁ జెప్ప లేదు.

భీష్మ—దుశ్శాసనా! నీ ప్రతాప మింకఁ జాలు.

ధృత—సుయోధనా! మనకెల్లఁ బరమాపుండ్రుగ నీగోవిందుని మాట కెదురాడకుము నాయనా!

దుర్యో—నీవలె నీభృ నమలుటకు నా చేతఁగాదు.

ధృత—చేతఁగక నీవు చేయునది యేమి?

దుర్యో—చేయఁ గలిగినదియే చేయుదుము.

ధృత—అయ్యయో; నీ యాహా కౌరవ పూహంబునకు దాహకంబని నిశ్చయించుకొనుము. దుర్మతుల నమ్ముకొని నీ వాహవ ప్రవాహంబున దూఱఁగడంగితివి. నీకిది శ్రేయముగాదు. భావ్యనర్థంబు లాలోచించి వ్యవహరించికొనుము. నే నింతగా శిక్షించుటకు నీవు బాలుండవు గావు. నామాట వినుము నాయనా!

గీ. ధర్మ తనయుడు ధర్మ యు ధర్మ స్థిరుడు
 భీముఁ డాహవభీముఁడు శ విజయు విజయుఁ
 డాశ్వినేయులు రిపు ఘటా శ హరులు గానఁ
 బాండవులతోడ సయ్యంబు శ చలకు వలకు.

మర్యో—అప్ప! ముదిలి తనమున నీ మెదగు చెడిపోయినది.
 క్షత్రియ కులమున బుట్టిన నా సేవకి మాట లాడఁగూడదు. జగంబున
 నెవఁడేని తనచావునకుఁ దానుమంతుఁడనునా? ఇప్పుడేనందనండును
 తీర్పు లేదనినను నీవును పిచ్చివోబడి పోవుచున్నావు. ఎంతవ్వోవాఁడవు?
 ఉ. శీర్ణము లయ్యె నంగములు శ చిత్తము నీ కొకచోట తేగు మా
 నిర్ణయ మింతయేని గను శ సంపద చెప్పి పు భ్రాంతి బంధమీ
 కర్ణుఁ డొకం ప సంగర ము శ ఖంబున నిల్చిన నెల్ల శూరులకొ
 జూర్ణము సేయఁడే పరులు శ శూరు లటంచుఁ దపింతు వేలొకొ.

ధృత—తండ్రి! నీ వెన్ని చెప్పినను నా హృదయముమాత్ర
 మీపని కియ్యకొనకున్నది. పాండవుల పాలీయక నీవు వేయు మనుంగు
 లుపచారములు చేసినను నాకు సంతసంబు గలుగ లేదు.
 సమయంబున నెఱిగిన మాట చెప్పుకున్న ననర్థంబు నాట్లిట్లఁ గాన
 నా మదిలోని మర్కంబు గూడ నెఱిగించెద విచును.

గీ. మనము సంపదచే నెంత శ ఘనుల మైనఁ
 బాండవులు విక్రమంబున శ దండి మగలు
 గాన వారలతోఁ గూడి శ శౌరవముగ
 బ్రతుకుకన్న మౌఖం ప మా శ ర్థంబు లేని.

మర్యో—చాలుఁ జాలు నీ వింకఁ బ్రకృతుండును. పరులు
 కనఁబడవు చెవులు వినఁబడవు నీ కేటికీవిచారము!

ఉ. గండర గండ్రైన పు శ కాలుని కండలు చెండు నగదా
 దండముఁ దాన్చి వేసు క్కొన దారణచా గున నిల్చి యుండు నా

పాండవులందఱు కాదు నల ర్ పాల కై హములు లుడు ని మహా
మండలమందు నాకెదిరి ర్ మార్గొను వాడెవఁడో వచింపుమా.

ఆత్మప్రతాప పరీక్షనంబునకు ముందరిజేయు నాదాఁక
నీ పూరకొను వాడవు కావు.

జాను—దుర్యోధనా! మున్ను దంభోద్భవుండను రాజు తన
కెదురు లే దను గర్వంబునఁ గన్ను గానక గంధమాదన పర్వతంబునఁ
దపంబుఁ జేసి కొనుచుండు నరినారాయణు లను మునీంశ్రీల పైకి
దండెత్తిపోయి వారి వలన మాన భంగంబు నొందె. ఆమహానుభావు
లిపుడు పాద్మండలియుఁ గృష్ణుండనియు నవతరించిరి. కాన వీరి యెడ
నీ గర్వంబు పుసేయ నొల్లదు. తుదకాదంభోద్భవుని చందంబున
మాన భంగంబు నొందెదవు. వత్సా! నీ ఏగోవిందుని యపదేశమున
కొడంబడి చిరంజీవి వగుము.

కణ్వ—దుర్యోధనా! మున్ను జేవేందుని సారథియగు మాతలి తన
పుత్రిక గుణకేశియను కన్య నార్యకుండను భుజంగాధిపతి మనుమండగు
సుముఖున కీయఁ గోరి పాతాళమున కేగి యా వృత్తాంతం బార్యకున
కెఱిగింప నాతండు నాయనా! గరుత్మాతుం డతని తక్కిం జంపి
వీని గూడ నొక మాసంబులో సమయించెద నని ప్రితిజ్ఞ వట్టిపోయి
యున్నాడు. నేడో? రేపో? చచ్చి పోయెడి వానికి వివాహం బేటికని
భోరున నేడ్చి నంత మాతలి వాని నోదార్చి సుముఖుం దోడ్కొని
యింద్రోపేందుల కడ కేతేంచి వారి పాదంబులపైఁ బడవైచె. అంత
నుపేంద్రాక్షానుసారంబుగా నిందుని డా సుముఖునకు దీర్ఘాయు
వొసంగిన నామాతలి తన కన్య నాతని కిచ్చి వివాహంబు గావించె.
అది విని గరుత్మాతుండు కోరోధావేశంబున నిందుని కడకు వచ్చి
యింద్రా! నా యధికారం బెఱుంగక నీవు నాకెంత యపచారం
బొచరించితివి? నీనంబు బ్రతయు నా యొక్క తెక్కచే నెగరఁజియ్యెదఁ

జూడు మని విజృంభించె. అప్పుడు పుండరీకాక్షుండు చిటునవ్వుతో వైనతేయా ! నీ వెంతబలశాలి వని యాతని వీపునఁ జేయి వట్టి నంతః దాక్షిణ్యము నోరు తెఱచి రోజుచుఁ బడుచు లేచుచుఁ బ్రాణాబులు పోయె నని పెద్దపెట్ల నేడ్చె. అప్పుడు దయాళువగు నారాయణుండు నీకు వచ్చిన భయము లేదని లేవ నెత్తి యింకి నిట్టి గర్వంబు నూని బుద్ధి గలిగి యుండు ము చెప్పి పంపె. కావున నెప్పటికిని దురభిమానంబు దుర్దశ నాపాదించు. నీ వీమహానుభావుని మాట కెదురు మాటాడకుము సుఖించెదవు. లేదా ? చెడెదవు.

నార—(స్వ) ఈ దుర్మతి కెంత చెప్పినను మా మాటలు చెవి కెక్క వను మాట సిద్ధాంతము. నా ప్రాశనంబున కేమియుం గొఱుంత రా నేరదు. తోచిన మాట నలుగురి యెదుటఁ జెప్పుక నేను మాత్ర మేల చెడ్డవాడను గావలయు (ప్ర) దుర్యోధనా ! గాలవుండను నొక ప్రబుద్ధుండు విశ్వామిత్రుని కడ విద్యాభ్యాసంబు గావించి గురుదక్షిణ సమర్పింప వలయునని తలంచి విశ్వామిత్రునడుగ నాతండు నా కేమియు వల దనినఁ బట్టు బట్టి దురభిమానంబునఁ గోరిన దెల్లఁ దెచ్చియిచ్చెదఁ గోరు మని నిర్బంధించె. అంత నాతండు ధవళవర్ణంబులై యొక్క కర్ణంబు నల్లగా నుండు నుత్తమాశ్వంబు లెనమన్నూఱు తెచ్చి యిమ్మనిన నాతండు మంచిదని పోయి నిదాహారంబులు లేక తిరిగి తిరిగి యట్టి గుఱ్ఱంబులెందుం జిక్కకునికిఁ జింతిల్లుచు మరల విశ్వామిత్రుని మొగముఁ జూచుటకు లజ్జ పడుచు దన మాట చెల్లంపకున్న నాతండు శపించునేమో ? యని భీతిల్లుచు మొదట దురభిమానంబునఁ దానొనర్చిన నిర్బంధమునకు దురపిల్లుచు నేమి చేయుటకుం గాలాడక యాత్మ హత్యకు సిద్ధపడియుండు నంత నాతని బాల్యమిత్రుండగు గుత్తూతుండు వచ్చి వానిం దోడ్కొని విశ్వామిత్రుని కడకేగి స్వామి ! యీతండు ముగ్ధుండు దయాళుఁ

వగు నీ వీతని ననుగ్రహింప వలయు నని ప్రార్థింప నావిశ్వాసితుండు
వానిగర్వంబునకుఁ దగిన బుద్ధిఁజెప్పి పంపించె. కావునఁ బెద్దలమాటలు
వినకున్న నా గాలవునకుఁ గలిగిన పరాభవము నీకుఁ జేకూరఁ గలదు
ధర్మంబు నిలిచినట్లు గర్వం బెన్నఁడును నిలువఁజాలదు నీవధర్మమునకుం
బాల్పడక కృష్ణభగవానుండు చెప్పినట్లు పాండవులతోఁ గలసిమెలఁగుము

దుర్యోధ—[నవ్వి] కర్ణా ! మనకు బుద్ధులు చెప్పవచ్చినారు
వీ రెంత ? వెట్టి మానుసులో చూచితివా ?

కర్ణ—అందుకు సందియ మేమున్నది ? తగినప్రత్యుత్తరమిమ్ము.

దుర్యోధ—మునులారా ! యజ్ఞకుండంబులందు వినియోగింపఁ
దగిన మీ వైదికవచనంబులు మా వ్యవహారములకుఁ బనికిరావు
మీ కింత శ్రమ మక్కఱలేదు.

దుశ్శాసన—అన్నా ! ఆ మాట విస్మయముగాఁ జెప్పుము.

మ. తడబాటుం బడనేల వ్యర్థముగఁ జిత్తం బల్లకల్లోల మ

య్యెడు నట్లాడెడు గడ్డమయ్యలకు మా శరీకుండ నీ విట్లు వె

న్కూడుగుల్ వేయఁగ నేల పాండవులనే శ కాదీజగంబెల్ల నొ

క్కడ నే జాలుదు నుక్కడంచుటకునిం శ క జంకు నీ కేటికి.

దోణ—దుశ్శాసనా ! నీ సామర్థ్యము మే మెఱుంగని
వారముకాము. కొంచ మాఁగుము. నాయనా ! సుయోధనా!
మీ యందు నాకుండు వాత్సల్యముం బట్టి నే నొక్కింత చెప్పవలసి
వచ్చినది నామాట వినుము. ఈ మహాత్ముల భాషణంబు లన్నియు
నీకు డేమంకరంబులు. త్రికాలజ్ఞులగు నీమహాహీనార్యభౌములు
మనుష్యమాత్మ లనుకొనకుము. కృష్ణార్జునరూపంబుల నవతరించిన
నరనారాయణులతో నీక కా దీలోకంబున నెంతటివారికిని విరోధంబు
గూడదు. దాన నిహపరలోకంబులందఁ జేటు వాటిల్లు ననుటకు
సంశయములేదు. నీ వా పాండవులతోఁ గూడి పూజ్యుమగు సామాజ్య

మేలుకొనుచున్నఁ జూచెడి వారికెల్ల నెంతయుఁ గన్నుల పండు వగు.
రాజరాజా! నీచమార్గమునం బడి ప్రాచీనంబగు భరతవంశమునకుఁ
గళంకము రానీయకుము.

భీష్మ—కుమారా! ధర్మముందప్పిన వారికిఁ జేటు వాటిల్లు
నను మాట యధార్థము. మా ప్రాణంబు లుండఁగనే బంధు రాజ్య
యశో నాశంబు లేల చేసెదవు? మరాలోచనలం బడి చెడిపోవకుము.
చ అనునయ మొప్పు నీ జనకుఁ శ్రీ డాడిన మాటకు సమ్మతించి యి
ప్పునిఁ గొనియెంతయేని మన శ్రీ వంశముఁ బావనముం బొనర్ప వ
చ్చిన కమలాక్షు వాక్యములు శ్రీ చిత్తమునం దలపోసి యిమ్మహా
మును లిడు నాజ్ఞఁగైకొని మ శ్రీ ముంగని పొందునకుత్సహింపుమా.

వత్సా! యీ కృష్ణుని సారధ్యంబును నాకృష్ణుని గాండీవంబును
నేకీ భవింపక మున్న నీ వీ కౌరవ వంశముం గాపాడు కొనుము.

దుర్యో—తాతా! యీమాతృమునకు నేను భయపడుదునే?
ఉ. చెప్పకు మింక నాకుఁ జెవి శ్రీ జేరవు మీ వచనంబులెల్ల నే
నిప్పుధివీ తలంబు లవ శ్రీ మేనియు జ్ఞాతుల కీయ నోప మీ
రిప్పునిఁ బూని యీ దలఁతు శ్రీ రేనియు దానికి సంతసించి నే
నొప్పెడివాడఁ గా నిఁకను శ్రీ నూరక మీకుఁ బ్రయాసమేటికి.

విదు—ఈ మార్భవము కురు కుల నాశమునకుఁ దటస్థమైనది.
ఇంక నెవ్వరు చెప్పినను నింతకన్న నెక్కువ కాఁబోవదు.

మ. తగవుం దీర్చు దలంచి మీకు నిజ బాం శ్రీ ధన్యంబు వడ్డెల్ల నిం
తగ నాశించి శ్రీమం బటం చనక సం శ్రీ భావంబుఁ గావింప నీ
భగవంతుం డరుదెంచె నంచయిన నీ శ్రీ భావంబునం దెంచ వీ
పొగరుం బోతు తనంబు కట్టి కుడు శ్రీ పుంబో నిన్ను దుర్యోధనా.

దుర్యో—(జనాతికము) మామా! యేమి యీప్రల్లదములు.

శకు—(జనాం) త్వరపడకుము పిల్ల శాపముల పుట్టు తెగునా?

కర్ణ—(జనాం) అన్నియు వినుచుండుము పరిణామముచూతము.

దుశ్శా—(జనాం) నా కది యిట్టము లేదు.

శకు—(జనాం) సమయముగాదిది కొంచము సహింపవలయు.

ధృత—(జనాం) కృష్ణా! నానందనుఁడు మందబుద్ధి. తననాశంబుఁ దా నెఱుంగకున్నాఁడు. దయయుంచి నీవించుక బుద్ధి చెప్పవలయు.

కృష్ణ—(జనాం) నీకన్న నేనెక్కువ బోధింపఁ గలవాడనా? పెద్దవాడవు చెప్పమంటివి గాన నించుక చెప్పి చూచెద. (పృ) రాజా! సుయోధనా!

ఉ. పాండు మహీధవుండు పరి శ పాలనఁ జేసిన నేల నేల నా
పాండవు లొప్పరే తగవుఁ శ బల్కెడి వారిది చెప్పరే మహీ
మండల మేల గోల్పడెదు శ మా వచనంబుల నాలకించి పో
నుండిన రాజ్యమందు సగ శ ముండినఁ జాలు నటంచు నెంచుమా.

దుర్యో—నీవు నాకు బిచ్చ మిచ్చు వాడ వైన నిచ్చటి కేల రావలయు?

ఉ. మాటలు వేయు నేల తుద శ మాట వచించెద నేమి నాకు మో
మోటము వాడి సూది మొన శ మోపిన మాత్రయు రాదు వారికి
చోటను నెవ్వ రిందు రణ శ శూరులు వారిది రాజ్య మంచు ము
మ్మాటికి నిశ్చయించి రను శ మా చనుమా యనుమాన మేటికి.

కృష్ణ—వైత్యో ద్రోకంబు గల నాలుకకుఁ గండ చక్కెర విషం బగు నట్లు దుర్యోధంబునం దోఁగు నీ మనంబునకు నా పల్కులు రుచింపవని యెఱింగియు బాంధవ కుల క్షయం బోర్వరాని దగుటం జేసి యింతగాఁ జెప్ప వలసి వచ్చినది.

ఉ. మెత్తు రెంటయ్య! లోకు లిది శ మీర లుదారు లధర్మవృత్తికి
జొత్తు రెంటయ్య! బంధువులు శ నోదరు లాత్మజు లిచ్చు తెల్లరు

జత్తు రఁటయ్య! వ్యర్థముగ నీ సాధు కులంబునకుం గళంకముం
దెత్తు రఁటయ్య! మీ తెలివిగ తేటల కబ్బుర మయ్యె నియ్యెడన్.

దుర్యో—పదు మూడు సంవత్సరముల క్రింద గతించిన
రాజ్యము మరల వచ్చు నని పెనుగులాడెడి మీ తెలివితేటలకుఁగూడ
మా కంతకన్న నబ్బుర మగుచున్నది.

[కర్ణశకునిదుశ్శాసనులు నవ్వుదురు.]

సాత్య—(తలయూచుచున్నాడు.)

కృష్ణ—నన్ను నీ వేమన్నను నాకు రోసంబులేదు. కాని నీవు
పాండవులం బఱచిన పాట్లకుఁ గోడీ కురుకుల నాశ దోషంబునకుం
గూడఁ బాత్రమవయ్యెద వని విచారించుచున్నాఁడ.

దుర్యో—కృష్ణ! ధర్మరాజు శకునితో జూడ మాడి రాజ్య
మెల్ల నోడిపోవ నడుమ నే దోసం బెఱుంగని నాపై దోసమాగోపించి
నన్ను దూఱ నీకు సిగ్గెట్లు లేక పోయెనా? యని పరితపించుచున్నాఁడ.

కృష్ణ—నీవు పరితపింప వలసిన యవసరము లేదు. నడుమంధ్రతపుఁ
గలిమి యెంతటి వారికినిఁ గన్నుఁగాన రానీయదు. నీవాకొం డేయులయెడ
నొనరించిన యపచారంబు లెంతలో స్మృతికిఁ దప్పెనా? యని మేము
పరితపింప వలసి యున్నది.

ఉ. ఉంచిత లక్ష్మ యింట నటు న్లుండైన దానకిఁ జచ్చుఁ బెట్టి కా
ల్పించిత పాములెల్లఁ గఱ న్మించిత వన్నమునన్ విషంబుఁ బె
ట్టించిత వన్నింటం బ్రతిఘ న్మించిత త్రాళ్ళను గట్టి నీటఁ దో
యించిత వింకఁ బాండవుల న్మీ వొనరింపని దోహ మున్నుడే.

అప్పటికిని ధర్మ వ్యవసాయంబున బ్రతికియుండు వారలం
జూచి యోర్వలేక కపట ద్యూతంబుఁ గల్పించి కడ కిట్టి చేడ్పాటునకుఁ
దెచ్చిన నాడపు నీవు కాదా?

దుర్యో—కపట ద్యూతమో? నిపుణ ద్యూతమో? నీ వేమెఱుంగుదువు? గోపికా పాద సేవా విలాసానుభవ రసికుండ వగు నీ కీరాజకీయ వ్యవహారములతో నేమి పని? యుక్తా యుక్తంబు లారయని నీ సూక్తులు గోపీ కుచ కుంభ పరిరంభణోత్సవమున వినియోగింపఁ బడుఁ గాక.

కృష్ణ—(చిఱునగవుతో) రాజరాజా! మా సూక్తులు గోపీ కుచ కుంభ పరిరంభణోత్సవమునకే కాదు. భవాదృశ దుర్మద నిర్మూలనోత్సవమునకుం గూడ వినియోగింపఁ బడఁ గలవు.

దుర్యో—(అట్టహాసముతో) భామినీ గణ్యుండవగునీకీచాతుర్యము కాలయవన కృత బహుమానంబున సంప్రాప్తించినది కాబోలు.

కృష్ణ—(చిఱునగవుతో) ఏమైన నేమి? నాచాతుర్యంబు చిత్రరథ విజయోన్నత గ్రీవుండ వగు నీకు గోగ్రహణ కాలంబున నొసంగఁబడిన మహాపాయనము వంటిది మాత్రము కాదు.

దుర్యో—మాటలెచ్చుచున్నవి నీ కివి మర్యాదకాదు.

కృష్ణ—నీ కిది మర్యాదయేనా?

ఉ. కొంచము సిగ్గుటంచయినఁ శ గొంకక జంకక శంక మాలి ను
ర్వంచనలోనఁ దూఱి గరు శ వమ్మున నీవలె నాఁడుదాని నే
చంచలుడైనఁ గొల్వనకు శ సాహస మేర్పడఁ గొప్పువట్టి యీ
డ్పించునె కట్టు పుట్ట మొలి శ పించునె చి; తలయెత్తి కాంచునే

అట్టి సభలో నీవును గర్జుండును నెడలెఱుంగకయేక వస్త్రయగు నాపుణ్యకాంత నాడినప్రల్లదంబులకుఁ దగినఫలమనుభవింపకుండురే.

దుర్యో—చేతఁ గాని మాటలతో లాభము లేదు.

ఉ. ఆఁడుది యేకవస్త్ర యగు శ నంగన దాని సభాస్థలంబునం
దీడిచి తెచ్చి రంచు నిపు శ డేడ్చిన నేమి ఫలంబు వాని నా

నాడు దురాశలోనఁ బడి నీ నాతినిఁ బందెము బెట్టి జూదము
దోడు మటంచెవం డనియె నీ నూరక ప్రేరెదవేని యాదవా!

భీష్మ—(చెవులు మూసికొనుచున్నాడు)

ద్రోణ—(కనులు మూసికొనుచున్నాడు)

ధృత—(భయముచే లేవబోవుచున్నాడు)

[సభ జీచ్చనకుచున్నది.]

సాత్య—(ఖడ్గమెత్తి) ఓకీగుర్మతీ! నీవు మాచున్న గారిఁ
మాలనాడు నంతటి వాడవటరా? యిక నీ పూడివు నీ మస్తకము
బద్దలు గావించుట కిదిగో ఖడ్గ ప్రహారము. (లేచుచున్నాడు.)

దుర్యో—(ఖడ్గమెత్తి) యాదవాధమా! రాసిమ్ము నీ కత్త
కెదురు కత్తి యిదిగో. (లేచుచున్నాడు.)

[కర్ణశకుని దుశ్శాసనులు లేచుచున్నారు.]

కృష్ణ—(చిటునవ్వుతో) (సాత్యకి చేయిపట్టుకొని) సాత్యకీ
చాలు చాలు నీ విచ్చి యావేశము లిప్పుడేనా? మనము వచ్చి
కార్య మేమి? యీ కోలాహల మేమి?

శకు—దుర్యోధనా! శాంతింపుము శాంతింపుము.

[అందఱు రూర్పుండురు.]

కృష్ణ—దుర్యోధనా! నీకు జెప్ప వలసిన దివరనాక
మొక్కటి యున్నది.

ఉ. కాలయమురిడు నా రణము నీ ఖంబునఁ బాల్కుడు నిల్చి సాచు
జ్వాలలు గగిమ్మి మండిపడు నీ పాశుపతమ్ము ధరించి చాడిమఁ
దాలుచు దేవదత్త నిన నీ దంబున గుండెలు నొక్కలింప న
వ్వేళ నెవండు గాని మొఱు నీ వ్రోగిన లాభము లేకు నమ్ముమా.
నీ యనగంబు నెఱుంగకున్నాడెవు.

శా. మాతంగంబుల నుగ్గు సేసి సమర శ్ర మ్మామండలంబును జీ
 మూత ధాన్వనముతోడఁ ద్రిప్పుచు గడక శ్ర భూరి పృథు స్వందన
 వ్రాతంబుం బూడి సేసి నైంధవములక శ్ర వ్రాలించి భీముండు నీ
 సూతుం జంపిన నాఁడు సంధి యనుచుక శ్ర శోకింతు నో దుర్మతి.
 దుర్యో—అంతకాలమునరాదగుసంధి కిప్పుడేలత్వరపడెదవు.

కృష్ణ—నిజము నిజము.

కం. నకులుఁడు సహదేవుఁడు సా

త్యకియు సుభద్రాత్మజుండు శ్ర జాగ్రపది పుత్ర

ప్రకరంబుఁ గురుబలంబులఁ

బెకలింపక మున్న సంధి శ్ర పే రెత్తునువే ?

దుర్యో—నందనందనా ! యెందుకీ కంఠక్షోభము ?

కం. భీషణములైన కుత్సిత

భాషణముల కదరి బెదరి శ్ర పడుదునెకో యీ

వేషములు సాగ విట నీ

శూషణములలోనఁ జెప్పి శ్ర కొమ్మా పొమ్మా.

కృష్ణ—మంచిది.

ఉ. కాలము పక్వ మయ్యె నిఁకఁ శ్ర గార్యము లేదు పసిండిపూతలక

గ్రాలుచుఁబూలువ్రాయుచునుఁ గాయలుగాయుచుఁబండ్లునండుచుక

వ్రాలక నిల్చి యుండు కురు శ్ర నంశ మహా ధరణీరుహంబు ని

ర్ములము సేయ నెంచితివి శ్ర పూజ్యుడ నైతివిరా సుయోధనా !

దుశ్శా—(దిగ్గనలేచి) అన్నయ్యా !

మ. కుటిలాలోచన కెల్ల నెల్ల యగు నీ శ్ర గోవిందుఁ బరిచిరి

తటనుం బోయిన భాగ మెట్టులయినక శ్ర సాధింప వేధింపును

చటు లొప్పం బని లేదు దోర్బలము లే శ్ర దా వారు సీరేల యి

చ్చట నుండం దగునే యింకక మనకు రా శ్ర చాలించి నాగ్వాదముక.

[దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని కర్ణులు లేచిపోవుదురు]

భీష్మ—అవురా? యేమీతంఁడింతటి దురావేశమునఁ గన్నుఁ గానక యిందుండు పెద్దల నెల్లం దిరస్కరించి లేచిపోయె. పిని వెనుక నీ కుమతులందఱు నేమితులంచియో? చనుదెంచిరి. కృష్ణా! యింతకును నీ చెప్పినట్టిదుర్మతులకుఁ గాలము సంపాద్యమైనది. నునమేమిచేయఁగలము.

కృష్ణ—వీఁడెంత యవివేకి యెంతటి వాఁడని? యింతటి సభలో నింత చులుకఁదనమున లేచి పోవునే? సత్కుల ప్రసూతుండగు వాని కీ యవినయము కీడునకుఁ గాక మేలొనఁగూర్చు గలుగునే?

ఉ. కయ్యముఁబూని లోకమునఁ १ గంటకభావముఁ దాల్చి మున్ను మా
యయ్యకు నమ్మకున్ వగవ २ నయ్యెడు బాధలు వ్రేల్చుచుండ నే
నయ్యెడ మేనమామ యని ३ యైనఁ దలంపక కంసు దేహమున్
వ్రొయ్యలు సేయనే కులము ४ వర్జిల మీ రటు సేయరాదాకో.

ధృత—(వడఁకుచు)తమ్ముడా! గాంధారిం దోడ్కొని రమ్ము.

విమ—చిత్తిము (నిష్క్రమించి గాంధారితోఁబ్రవేశము.)

గాంధా—నాథా! ప్రణామము నన్ను మీ రీ సభామధ్య మునకుం బిలిపించిన హేతు వేమి?

ధృత—దేవీ! దుర్యోధనుడు పాండవులతో సంధి సేసికొను మని బోధించెడు నీ సభాసదుల వాక్యములఁ దిరస్కరించి దుర్వినయ మున దిగ్గున లేచిపోయె. నీవైన నాతనికి బుద్ధిఁ జెప్పి పంపుము.

గాంధా—దేవా! కౌరవసీయులగు నీ మహాత్ము లందఱు చెప్పిన వినని యా దుర్మతి యాఁడుదాన నగు నా మాటకు సమ్మతించునా? దుర్వినీతుండగు వానికిఁ జెప్పటకన్నఁ బ్రాజ్ఞుండవగు నీ వా పాండవుల కేమిచ్చినను నీ కిచట నష్టపడు వారెవ్వరు? నాకు నెలవిమ్ము.

(నిష్క్రమించుచున్నది.)

కృష్ణ—మా యత్త గాంధారి మహాపతివ్రతా శిరోమణి
యెంత సభ్యముగా మాట లాడినది ?

సాత్య—ఆమెకుఁ దెలియని ధర్మములు లేవు.

ధృత—విదురా ! నీ వాదుర్మతిం దోడ్కొని రమ్ము. వాఁడా
దుర్మిత్యులతో నేమి పాటు పడ నున్నాఁడో ?

విదు—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ధృత—(స్వ) ఈ సంకటమున నా కేమియుం దోఁపకున్నది.
విజయ పక్షము పాండవుల దనుటకు సంశయము లేదు. కాని మహా
మోహవేశము మాత్రము నా హృదయము నెడఁబాయకున్నది. నే
నిందేమి ? చేయుదు.

[విదురదుర్యోధనాదులు ప్రవేశింతురు.]

దుర్యో—(స్వ) మంచి సమయము తటస్థ మైనది.

ఉ. కర్ణుఁడు మేనమామయు న శ్రీ ఖండుఁడు తమ్ముఁడునుండ నింక నా
నిర్ణయ మెట్లు పోఁ గలుగు శ్రీ నేఁ డిటఁ గృష్ణునిఁ గట్టి వైచిన్
బూర్ణ మగున్ మనోరథము శ్రీ భూరి మహీ విభవంబు దక్కు ను
త్తీర్ణుడ నయ్యెడన్ బిదపఁ శ్రీ దీరెడు కార్యము తాన తీరెడిన్.

పాండవు లీముకుందు నాధారము చేసికొని పాటు పడు
చున్నారు. ఈతండు లేని నాఁడు వారి పరాక్రమము లన్నియుం
దెల్లెను గాఁగలవు. దాని కిదియే సూత్రము. (ప్ర) జనకా !
రన్నేటికిఁ బిలిపించితివి ?

ధృత—నాయనా !

ప. దొరకిఁ సేకుఁ జెడ్డ సయి శ్రీ దోడులు వారలతోడఁ గూడి మ
ష్కరములు సేయ నెంచితివి శ్రీ కార్యము లేదు మహాత్ముడైన శ్రీ
హరి వచ్చియుండు వాక్యమున శ్రీ కడ్డముఁ జెప్పితి వేని నేను దు
ర్భర మగు పుత్రశోకమునఁ శ్రీ బ్రాణములం ద్యజింతు నాత్మజ్ఞ.

దుర్యో—అన్నిటికిని ముందు శకునపక్షివలె బయలుదే
చుందువు నీకెన్నిమారులు చెప్పినను మాతంత్రము బోధపడకున్న

దుశ్శా—(జనాం) అన్నా! యేమి?

కర్ణ—(జనాం) దుశ్శాసనా! చూచెద వేమి?

శకు—(జనాం) (కను సైగఁ జేయుచున్నాఁడు.)

దుర్యో—(జనాం) తమ్ముడా! యెక్కడ?

దుశ్శా—(జనాం) ఇవిగో త్రాళ్ళు.

(నలుపురు లేచి గమకింతురు.)

కృష్ణ—దురాత్ములారా! నామహిమ మీకుఁదెలియకున్న

“జయ జయ” [విశ్వరూపప్రదర్శనము.]

[పుష్పవృష్టి భేరినాదము కలకలము.]

(దుష్టచతుష్టయము పరుగిడుచున్నది.) (యననికపశుచున్న

[గంధర్వ మిథునము ప్రవేశించుచున్నది.]

నాథ—కాంతామణి! చూచితివా?

సీ. శివు లొక్కకడ రమా శ ధవు లొక్కకడఁ బద్మ

భవు లొక్కకడ గాజు శ వాఱుచుండ

సుర లొక్కప్రక్క న శ చ్చుర లొక్కప్రక్క భూ

సురు లొక్కప్రక్క లోక శ జూచ్చుచుండి

రవు లొక్కదెసఁ గృశా శ నువు లొక్కదెస నిశా

ధవు లొక్కదెస సొక్కి శ తరలుచుండి

యము లొక్కవంక వై శ లము లొక్కవంకి సం

ద్రము లొక్కవంకఁ దా శ రాఱుచుండి

గీ. ఆది మథ్యాంత శూన్య మ శ నక్షరంబు

నగుచు బ్రహ్మాండ మాత్మలో శ నడఁచికొనుచు.

బలు తెలుగుల విశ్వరూప పంబు వెలిగె
వెలుగులకు నెల్ల మొదలింటి ప వెలుగనంగ.

కాంత—నాథా! నాకా తేజోవిశేషమువలనంగనులుమూతపడినవి
శా. ఎన్నో వక్త్రము లెన్నియో రసన లె పన్నెన్నో లలాటంబు లె
న్నెన్నో కర్ణము లెన్నియో శిరము లె పన్నెన్నో పిచండబు లె
న్నెన్నో ఘ్రాణము లెన్నియో భుజము లె పన్నెన్నో గదే కన్ను ల
న్నన్నా నాకది చూడఁగాఁ బ్రళయ మ పన్నెట్లుండె వేయేటికిఁ.

నాథ—మనబొట్లకుఁ బ్రళయముకన్నమిన్నగానుండుననుటకు
సంశయములేదు. కాని మహాత్ముల కది చంద్రికాప్రసారము.

కాంత—ఎవరైన నేమి? ఆరూపము దుర్నిరీక్ష్యము.

నాథ—కాంతా! నీ వట్లనకుము. భీష్మ ద్రోణాదు లా
సమీపమున కేగి స్తోత్రములు గావింప లేదా?

ధృత—(నేపథ్యములో.) (భుజంగప్రయాతం.)

తమో లోకబంధో! మహా నందసింధో!

రమా మానసేందో! క్షమా మూలబిందో!

సమస్తాదిహేతో! భవాంభోధి సేతో!

నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమస్తే.

వసంతి ప్రభో తావకే గర్భకోశే

లసంతి ప్రకామం జగంతి క్రమేణ

అసామాన్య మాస్తే మహత్త్వం త్వదీయం

ప్రసీద ప్రసీద ప్రసీద ప్రసీద.

కాంత.—(ఆలించి) నాథా! ఆస్తోత్రము లెవ్వరివి?

నాథ—కాంతా! భగవ దనుగ్రహముచేఁ బ్రార్థించిన
దివ్యచక్షువువలన ధృతరాష్ట్రుండు విశ్వరూపముంజూచి స్తోత్రముఁ
గావించుచున్నాఁడు.

ధృత—(నేపథ్యములో.)

శా. ధన్యం బయ్యె మదీయ జన్మము కృతార్థం బయ్యె మద్వంశమే
నన్యం బొల్లఁ ద్వదీయ దర్శనము సం శ్రీ ప్రించె దుష్టాభిమా
న న్యూనాత్ముల నీ దురాత్ములఁ గనక శ్రీ న్యాయంబు గాదింక నీ
హైన్యం బేటికి నాకు నేత్రములఁ గృత స్థా సంహరింపంగదే.

కాంత—(అలించి) మరలనేమి? యది.

నాథ—లలనా! ధృతరాష్ట్రుఁడు దివ్యచక్షువుచే నజ్ఞానభూయి
ష్టులగు నరులఁ జూడ నొల్ల నని తనకుయధారూపముంగోరుచున్నాఁడు.

కృష్ణ—(నేపథ్యములో) తథాస్తు తథాస్తు.

కాంత—భగవంతుఁడాతని కంధత్వముఁ బ్రసాదించి నట్లున్నది.

నాథ—దానితో మోహంధత్వముగూడఁ బ్రసాదించఁబడినది.

కాంత—అది మీ కెట్లు తెలిసినది?

నాథ—నే నీ రహస్యముఁ జెప్పెద రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

గద్య. శ్రీమత్పరిమ పవిత్ర భారద్వాజస గోత్రాపస్తంబసూత్ర

యజుశ్శాఖాపాత్ర సీతారామ పుత్ర కనకాంబా గర్భ

శుక్తి ముక్తాఫల పరమేశ్వర ప్రసాద సముపలబ్ధ

ఘటికాశత గ్రంథకవనసామ్రాజ్య చిదంబర

కవీంద్ర ప్రణీత శ్రీకృష్ణసందేశము.

చతుర్థాంకము.

కృష్ణ సందేశము.

సంప్రమాంకము.

విష్కంభము

[శకుని దుర్యోధన దుశ్శాసనులు ప్రవేశింతురు.]

దుర్యో—మామా! యేమిది? యా కృష్ణుని రూప మంత భయంకరముగా నున్నది?

శకు—అది యంతయు నింద్రజాలము గాని వేరేమియు గాదు. దానివలన లేశమేనియు బ్రయోజనములేదు, నిరర్థకము. డాంబికము. ఇది మాత్ర మంతర్యమున నుంచికొని రథము నడిపికొనుచుండుము.

దుర్యో—మామా! నీవు చెప్పిన మాట యథార్థము. కానిచో నాతని కీభువనంబు లన్నియు గడగడ వడంకక పోయినవా?

దుశ్శా—మా మామ శకునికన్న మఱియొకఁడింత మంత్రదక్షుఁ డుండఁ డని నా నమ్మకము. లేనిచో నా వెట్టి మొట్టి గొల్లవాని కింత ప్రభావ మెక్కడిది?

దుర్యో—మామా! తమ్ముని మాట కడు విశ్వసనీయము.

శకు—దుశ్శాసనుఁ డన సామాన్యుఁడు గాఁడు. ఈతని బుద్ధి జలనిక్షిప్త మగు తైలబిందువు చంద్రుని సర్వవ్యాపకమగుచుండు.

దుర్యో—మామా ! మన కర్ణుఁ డీసమయమున నెచ్చటి కేగియున్నాఁడో ? గమనింపుము.

శకు—నునము నామము పెట్టిన తరువాతఁ గృష్ణుఁడు వాని కేమో ? రహస్యముగాబోధించుటకుఁదనమెఱవడిసికొనిపోయినట్లున్నది.

నుశ్వా—ఆతఁడాతని మాయావచనములకు లోఁబడఁడుగదా ?

దుర్యో—కంఠము సోవుఁగాక కర్ణుఁడు మన యాలోచన నతిక్రమించి పోయెడి వాఁడు గాఁడు.

శకు—సత్యము వాక్కుచ్చితివి కాని మనము మువ్వర ముండిన కాలమున నాతండు లేకుండుట నా కొకకన్ను లేనియట్లున్నది.

దుర్యో—మామా ! జన్మకాల విశేష మేమియో ? కాని మన నలువ్రరకుం గుదిరిన యైకమత్య సున్యలకు ఘటింప నోపదు.

శకు—అదియంతయు గ్రహకూటబలముగాని మనబలముగాదు.

దుర్యో—మంచిది. మామా ! వాఁడేని యాలోచింతురో ? కని పెట్టవలయు మన మేగుదము.

(నిష్క్రమింతురు.)

—* ఏకాంతస్థలము. *—

—o—o—o—

[కృష్ణ కర్ణలు ప్రవేశింతురు.]

కృష్ణ—కర్ణా! సమధికబలాక్లిష్టా! నీకొక రహస్యం బెఱింగింప వలసి యున్నది యాకర్ణింపుము. వృద్ధ జన సేవా ప్రవర్ధమానుండవగు నీవు ధర్మంబు లెఱుంగని వాడవు కావు. మున్ను కుంతీమహాదేవి మార్తాండునారాధించి నిన్ను గనుంగొనియె. నీవు పాండుమహారాజునకు జ్యేష్ఠపుత్రుండవు నీ జన్మ రహస్య ప్రకార మించుక నేనెఱింగించితి నేని పాండవులు నీ యడుగులకు మడుగు లొత్తెదరు.

నీ. ధర్మపుత్రుండు నీకుఁ శ్రీ దగు యువరాజయి

ప్రమదంబుపైఁ జామ శ్రీ రములు వీవ
వాయుపుత్రుండు నీ శ్రీ కేయడక శుభము చే

కూరఁగాఁ దెల్లని శ్రీ గొడుగు వెట్ట

విజయుండు నీకు ది శ్రీ గ్విజయంబు గల్గు చం

దంబున సూత కృత్యంబు సేయ

కనలు మాతృస్వది భూ శ్రీ ధవులతోఁ గూడి మిం

చిన భక్తి నీ పాద శ్రీ సేవ సలుప

గీ. నిండు పేరోలగంబుండి శ్రీ పాండుతనయ

చవులు నృప్తించు నింద్ర వై శ్రీ భవము మీఱఁ

బరమ సౌభాగ్యవతిని జాగ్ర శ్రీ పదిని గూడి

యీ మహీచక్ర మెల్ల నీ శ్రీ వేలుకొనుము.

బావా! నీకు మేమండఱము సర్వసర్వంసహః చక్రింబు నేకచక్రింబుగాఁ బరిపాలింపఁ బట్టంబు గట్టెదము. నీవు మఱి యొక విధముగా నాలోచింప వలదు. కాంతేయా! యిది నీ తల్లి యగు కుంతీమహాదేవిని సమస్త బంధు నికిరంబునకును బ్రియంబగు కృత్యంబు

నీ నీమహేంద్రానిభవంబున కొడంబడి కౌరవ పాండవ కులంబులఁ గాపాడ వలసి యున్నది.

కర్ణ — మాధవా ! మున్ను నేను నా జన్మప్రకార మొక్కింత యాదిత్యుని వలన విని యుంటి. మరల నిప్పుడు నీవలన నెఱింగితి. కుంతీదేవి నన్నొక నదీప్రవాహమునం బడవేసి పోవ నొక సూతుండు దైవవశంబున నచ్చటికి వచ్చి కొట్టుకొని పోయెడు నన్నుఁ బట్టికొని తన సతీమణి కడకుఁ గొనిపోయినంతఁ బుత్రప్రేమంబునఁ జేసిన యామె స్తన్యంబు నాకుఁ బ్రాణాధారంబయ్యె. అది మొదలు నన్నుఁ బెంచి పెద్దఁ గావించిన నా తలిదండ్రుల విడనాడి నే నిప్పు డప్పాండవులం గలయుట నీకు సమంజస మని తోచెనా? దామోదరా! దురాశకు లోఁబడి నే నధర్మ మార్గముం దొక్కెడి వాడను గాను. నీ వనినట్లు వృద్ధ జన సేవా ప్రవర్థమానుండ నగు నా కిల్లెన్నఁడును బోధింపకుము.

కృష్ణ — ధర్మజ్ఞ శిరోమణీ! నీ వంత సధర్మండ్లవైన వారిలోఁ గూడ నీవేల ? ధర్మ పక్షంబునం బ్రవేశింపరాదు.

కర్ణ — కృష్ణా ! మంచి మాట నొడివితీవి కాని.

ఉ. తమ్ములకన్న మిన్నయగు శ్రీ తత్పరభావముతోడ నన్ను రా
రమ్మని కౌఁగిలించికొని శ్రీ ప్రాజ్ఞుడ వైతి వటంచు జాతిహై
న్యమ్ము గణింపకుండఁ దన శ్రీ యంతటి వానిగఁ జేసి స్నేహభా
వమ్మునఁ జూచు మా కరునృశ్రీ పాల శిఖామణి నెట్లు పాయుడుకొ.

కృష్ణ — కర్ణా ! నీ విందు విచారింపవలదు ధర్మజ్ఞుడవగు నీకుఁ బక్షపాతం బెన్నఁడుం బనికిరాదు. పక్షపాతంబు సర్వాస్థిబులకుఁ గారణంబు. హితుండగు వాడనర్థ దాయకుండు గారాదను సందర్భము నీ వెఱుంగనిది గాదు. నీవిప్పుడునామాటవినకుంటివేని ? సమూహంబునఁ గురుకుల క్షయోత్పాతం బుద్భవిల్లు సనుటకు సందియములేదు.

ఉ. బోధ మెఱుంగ లేడు పరి : పూర్ణ మదంబున నున్నవాడు దు
ర్యోధనుఁ డా కులాంతకుని శ్రీ యూహకు లోబడి నీవు ధర్మ సం
బాధ మొనర్పఁ బూనుకొను శ్రీ వాడవు కావని నిశ్చయించి ని
ర్బాధకమైన సాధనముఁ శ్రీ బల్కితి నీ మది కెట్లు యోచునో.

కర్ణ—వాసుదేవా ! నీ పలికినది యధార్థంబైనను ఊత్రియ
ధర్మంబునకు విరుద్ధంబుగా నున్నది.

శా. నన్నాపార్థున కీడు జోడచుచు స్వాం శ్రీ తంబందునక నమ్మి నా
కన్నక వేరొకరుండు లేడతనితోఁ శ్రీ గయ్యంబునక నిల్చి య
త్యోన్నత్యంబును జూపు వాడనెడు ధై శ్రీ ర్యంబూతగాఁ గొన్న మా
యన్నకారవ మేదిసింద్రు నెడఁబా శ్రీ యక నాకు న్యాయంబాకో.

కృష్ణ—ఊత్రియధర్మ బెఱింగినప్రాజ్ఞుండవైననీ విట్లాడుదువే ?

ఉ. దాయము నీయకుండ వసు శ్రీ ధా తల మెల్ల భుజింతు నంచు న
న్యాయము సేయఁ బూనిన దురరాత్ము సుయోధను నెన్నఁడేనియుక
బ్ధయ నటంచు నొక్కమొగి శ్రీ బల్కెదు నీ కిది ధర్మమే నిజ
శ్రేయముఁ గాంచ లేని విప శ్రీ రీతి వివేకము గాక ప్రాజ్ఞుడా !

కర్ణ—మాధవా ! నీ వెన్ని ధర్మబులు చెప్పినచు వివి యన్నియుఁ
గృతఘ్న మార్గంబున కాదర్శము లగుచున్నవి. కృతజ్ఞుండ నగు నేను
నీ సాధనాబున నిష్పడు కృతఘ్నుండఁ గాఁబాల ఊమింపుము.

కృష్ణ—కర్ణా ! నీ వింత మాత్రీయునకే కృతజ్ఞకోటితోఁ జేరితి
నని సంతసించుచుంటివి కాని నీ కది యెన్నఁటికిని సిద్ధిప నేరదు.
దురితంబులం జేసి దురాత్ముడు సంపాదించిపెట్టిన కూటికి లోబడి
వర్తించెడి ఘోరు లెల్లరు కృతజ్ఞు లైన నింక లోకమునఁ గృతజ్ఞుడు
కాని వాడెవ్వఁడు ?

కర్ణ—కృష్ణా ! చవిలేని యీ పలుకులతో లాభ మేమి ?

ఉ. నే నిపు డేగుదెంచి తగు శ్రీ సీతి యటంచుఁ దలంచి విభ్రామ
జ్ఞానములోన ముని విర శ్రీ సుబగు రీతిఁ గిరిటితోడ సు
ధాన మొనర్చికొన్నయెడ శ్రీ ధైర్యము లేని బికారి యంచు నె
న్నేనియుఁ దిట్టి నన్ను నిహి శ్రీ హీ యట నల్వరు నన్వకుంచులే.

నేనును నరసూనును రణరంగమున డకొనకున్న మనుష్యాతం
బగు నస్త్రవిద్యావైశిష్ట్యమునకు ఫలంబు లేదని నా యాంతర్యము.
ఇంతకున్న నీకుఁ జెప్పవలసినది లేదు.

కృష్ణ—జాడ్యావిష్టునకుఁ బద్మంబు రుచింపని యట్లు నే నాడిన
మాటలు నీకుఁ బాడి గాకున్నయవి. ని కీడు నీవెఱుంగక మోడి
వేయుచున్న వాడవు.

ఉ. కర్జము లేదు నీయెడలఁ శ్రీ శౌరవ పాండవ సంగరంబునఁ
నిర్జరవీరు లెల్లఁ గన శ్రీ నీకుఁ బరాభవ మొండె సత్వరో
త్సరితమైన సాయక శ్రీ తంబున నాశన మొండె గాకి యా
మర్జయుడైన యర్జునుని శ్రీ తోడను ని వెదిరించి నిల్చువే.

దురభిమానంబున నేల ? చెడిపోయెదవు.

కర్ణ—వారేయూ ! యెంత శూర ధర్మం బుపదేసించితివి ?

ఉ. యుద్ధము గల్గుఁగాక తను శ్రీ పూడిన నూడెడుఁగాక ధర్మపుం
బధ్ధతి కేను మాత్ర మెడఁ శ్రీ బాహునరించుట కొల్ల నన్నెఱుఁ
బుద్ధులు నెప్పుఁ జాలిన పృశ్రీ బోధము గల్గిన వాడె విట్లసం
బద్ధములైన వాక్యములు శ్రీ పల్కుట కీ వెఱు లోపినాడనో.

శూరధర్మంబు లన వీరాగ్రేసరులకుం దప్ప సామాన్యుల
కెఱుంగ శక్యములుగావు మాధవా ! కురుకులేశ్వరు నెడఁబాసి నా
కంఠమున జీవము లుడు నంత వఱకు నే నితరుల గలయును నని
నీవు కలనైనం దలంపవలదు.

కృష్ణ—రాధేయూ ! కలయకున్న ? లువఁ గలవా ?

ఉ. చండ పరాక్రమ క్రమ వి శ శారద మూర్తి ధనంజయుండు దో
ర్దండములందు గాండివముఁ శ దాల్చి రథంబున నుండఁ బర్వతం
బుండిన రీతి నే నొగల శ నుండ నెకండపు నీవ కాదు బ్ర
హ్మాండము లేకమైన నెదు శ రాడఁ దరంబగునే దురంబునఁ.

అఖండ సామ్రాజ్య రమా ధురంధరుండఁ నాదగు నీవకాల
మరణవశంవడుండ వగుట కేల సమకొనియెదవు?

కర్ణ—కృష్ణా ! నే నింతమాత్రము భండనోద్యోగ మెఱుంగని
భిక్షుకుండ ననుకొంటివా యేమి ?

ఉ. భండనమందు నిల్చి రిపు శ వర్గము నెల్ల హరించి వీరభ
ద్రుండనఁ బూర్తి నేను బహు శ రోషణ భీషణ వేష మూని నా
చండతర పృథావ మగు శ శక్తి ప్రయోగముఁ జేసినఁ జగ
న్మండలమందు న్నాకెదిరి శ మార్కొనువాడెవఁడో వచింపుమా.

కృష్ణ—సూతనందనా ! నీ పాశస్త్రంబు నా యెదుట నేల
పొగడుకొనెదవు ?

ఉ. డింబములక వచించిన దృ శ ఘం బగు కీర్తి జనింపఁ బోదు స
త్యంబగు పూర్తి రాదు దుర శ హంకృతి లాభము సేయ లేదు ని
క్కంబుగఁ జూడ గోగ్రహణ శ కాలము నాడె త్వదీయశక్తి స
ర్వంబు కనుంగొనం బడియెఁ శ బల్కురచే నిక నింత యేటికిఁ.

కర్ణ—యాదవనందనా ! నీ వొనర్చిన మహాకృత్యములకు
నన్నాక్షేపింప వలయునా ? యెంత తక్కువైనను వీరనందనుండనుగాని
నేను యాదవనందనుండనుగాను నీ వనినదానికి బ్రత్యుత్తరము వినుము.

శా. గోటక దీరెషు నట్టి కార్యమునకుఁ శ గొడ్డళ్ళ నేలా సము
ద్ధాటింపకవలె నంచు శక్తి నొక ప్ర శ క్కఁ బెట్టియున్నాడఁ గా
నీ టాటోటుల మారి పార్థునకు నా శ డే గాదు నేడేని జం
గ్ఖాటం బూర్వకయూరకొందుననియెఁ చంబోకుమాయాత్మలోక.

కృష్ణ—సమయము దప్పిన పిమ్మట సమకూర్పు కొనుట కేమాటయైన నడ్లము వేయవచ్చు. అది మాకు నేర్పవలసిన విద్య గాదు. బావా! నీ వెంత నన్నాక్షేపించినను నాకది యిట్టమే కాని నామాట యొకటి వినుము.

గీ. కౌరవుల కెన్నటికి నేని శ్ర గలుగఁ బోదు
జయము రణరంగమందు సం శ్ర దియము లేదు
లేని పోని యపోహల శ్ర లోనఁ జిక్కి
చెడద వీవని నే నింత శ్ర నుడువ వలసె.

కర్ణ—నీ మాట యథార్థంబు.

కం. పాండవులకుఁ కౌరవులకు

భండన మగు నందు ధర్మ శ్ర భవునకు విజయం
బుండు నది నే నెఱుంగని
బండారము గాదు చెప్ప శ్ర వలెనే కృష్ణా!

కృష్ణ—నీ వీరహస్యము లెఱుంగని వాడవు కావనియే నీ కింత దూరము బోధింపవలసివచ్చినది.

ఉ. యుక్త మెఱింగి నీవు సమ శ్ర యోచితముగ గుఱుతించి ధర్మ సం
రక్తి నెసంగి కౌరవ ప శ్ర రాభవముగ గమనించి చూచి నా
సూక్తి గ్రహించి నిర్భర య శ్ర శో ధన దీప్తములైన పాండవ
వ్యక్తుల నాదరించి కురు శ్ర వంశము నీయెడ నుద్ధరింపుమా.

కర్ణ! నీవు పాండవ పక్షంబునం బ్రవేశించినయెడ నిచ్చుఁ జూచికొని యుద్ధసన్నద్ధుండగుచుండు దుర్యోధనున కుత్సాహము తగ్గి పొందు సమకూరు. లేనిచో? వంశనాశంబు చేకూరు.

కర్ణ—నా మాట యెట్లుండినను యుద్ధము మాత్రముతప్పదు. దుర్యోధనుండు తా నతిసాహసంబున నున్నవాఁడు వాని తమ్ము లాతనియాన కొడంబడి యున్నవారు. నాకు మాత్ర మియవమాన

మేల రావలయు? నా జన్మ రహస్యము మాత్ర మెన్నటికిని బహిరంగము గావింప వలదు.

ఉ. ఇమ్మహి నేకచక్రముగ ॥ నేలి దురాత్ముల రూపు మాపి ధర్మమును బాదుకొల్పఁడగు ॥ రాజమహేంద్రుఁడు ధర్మజుండు నా తమ్ముఁ డటంచెఱుంగు నెడఁ ॥ దా నిసుమంతయుఁ గాని యాధిపత్యము వహింప నొల్లఁ డది ॥ ధాత్రికి లోపము సుమ్ము మాధనా.

కృష్ణ—కర్ణా ! నా మాట విని నీ వింత సాహసంబున కొడిగట్టకుము లోకులు నిన్ను దూఱుదురు పైనవిచారించినలాభములేదు.

కర్ణ—కృష్ణా ! తమ్ములు ఋత్విజులుగను నీ వుపద్రష్టవుగనుండ ధర్మతనయుండు కౌరవ పశు వధంబున నాయోధన యజ్ఞము చేయఁగలండు. తత్కృత్యమునఁ బుణ్యభూమి యగు కురుక్షేత్రమునందు మాబోంట్ల కెల్ల సద్గతి పొందఁగలము. నీవింక బోధింపనక్కఱలేదు.

కృష్ణ—అయ్యోయెంతపాపమునకొడిగట్టినావురా రాధేయా !

కర్ణ—యాదవనందనా ! చిత్రనాటకకర్తవగు నీకు తేని పాపంబులు నాకెక్కడివి ?

కృష్ణ—కర్ణా ! నీమూలమునఁ గురువంశమునకెల్లఁ జేటు వాటిల్ల నున్నది. కనుంగొనుము.

కర్ణ—కృష్ణా ! సర్వమునకు నాదిమూలంబవగు నీవు నన్నేటి కిచ్చకము లాడెదవు ?

కృష్ణ—నే నాడిన పథ్య మెల్ల నీ కపథ్య మైనది.

కర్ణ—పథ్య మపథ్యమెన్నటికిం గాదు.

కృష్ణ—కర్ణా! నేనిప్పుడునీకుబోధించినబోధమెల్ల నపథ్యమేనా?

ఉ. కమ్మని తేనె పానకము ॥ గర్వముచే దిగఁ ద్రోచినట్లు య

త్నమ్మున నే నొసంగిన హి ॥ తమ్ము నవజ్ఞ యొనర్చి నీ యభీ

ప్రమ్మన బోవ నుంటి విక १ సాధ్యము గానిది చెప్పరాదు శీ
ఘ్రమ్మన బొమ్మ నీ నుడుట १ వ్రాసిన వ్రాత తొలంగిపోవునే.

నేటి కెనిమిది దివసంబులకు భండము పారంభింపఁబడు
నని మీ దుర్యోధనాది రాజలోకంబున కెల్ల జెప్పము.

కర్ణ—కృష్ణా ! నే నీ సంగ్రామసముద్రంబు నీడఁ గలిగితి నేని?
మరల నిన్ను దర్శించెద లేదేని? యూర్ధ్వలోకంబునం గాంచెద.

(కొంగిలించుకొని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

కృష్ణ—అహా ! యెంత దుర్మయకాలము సంభవించినది ?
లేకున్న నీ కొంతయుఁడు నా వచనంబులం గూడఁ దిరస్కరించిపోవు
వాడే ? ఇంతకును వైవమాయ యెంతటివారికిని దాట శక్తియు
కాదు. నాయెడఁ దప్పు లేకుండ నే నాకొరవ్రాసెను నీ కిట్లునకును
జెప్పవలసిన మాటలన్నియు జెప్పితి స్పృహజనమంశితంబగు సభా
మండపంబునఁ బాండవులవలన నేమియు దప్పులేదనిపించుకొంటి. ఇది
నేను చేయవలసిన దేమున్నది ? ముందు గుంతీదేవికడ కేగి యామె
కీవార్త నెఱింగించి పోవలయు.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

గద్య. శ్రీమత్పరమ పవిత్ర భారద్వాజస గోత్రాపస్తంబస్మాత్
యజ్ఞశ్శాఖాపాత్ర సీతారామ పుత్ర కనకాంబా గర్భ
శుక్తిముక్తాఫల పరమేశ్వర ప్రసాద సముపల్బ
ఘటికాశత గ్రంథకవనసామ్రాజ్య చిద్రబగ
కపింద్ర ప్రణీత శ్రీకృష్ణసందేశము.

పంచమాంకము.

—♦ గంగాతీరము. ♦—

[కర్ణుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

కర్ణ—(సూర్యాభిముఖముగా నిలిచి)

శ్లో॥ నమస్తే జగతాం నేత్రే - నమస్తే ద్వాదశాత్మనే
నమస్తే జ్యోతిషాం కర్త్రే - నమస్తే కర్మసాక్షిణే.

(అర్ఘ్యము విడుచుచున్నాడు.)

శ్లో॥ సర్వ జ్యోతి స్వరూపాయ - సర్వ మంత్ర స్వరూపిణే
సర్వోపాధి ప్రధానాయ - నమస్తే సర్వ సాక్షిణే.

(అర్ఘ్యము విడుచుచున్నాడు.)

శ్లో॥ సర్వోపాధి వినిర్ముక్త - బ్రహ్మలోకాప్తి హేతవే
నమస్తే పరమానంద - స్వప్రకాశాది సేతవే.

(అర్ఘ్యము విడుచుచున్నాడు.)

కుంతి—(నేపథ్యములో) కుమారా ! కుమారా !!

కర్ణ—(చెవియొగ్గి) కుమారా! యనికేకవేయుచున్నారెవరు?

కుంతి—(ప్రవేశించి) కుమారా ! కుమారా !

కర్ణ—(సంభ్రమము) దేవీ! రాధేయుడు ప్రణమిల్లుచున్నాడు.

కుంతి—నాయనా ! నీవు రాధేయుండవు గావు. మున్ను నేను

కన్నయనాడు దుర్వాసునకు శుశ్రూషగావించుచుండ నమృతాత్మం
డనుగ్రహించి నాకొక మంత్రం బుపదేశించె. నేను దాని ప్రభావం
బెఱుంగఁదలంచి భాస్కరునారాధింప నా మహాసీయుండు విచ్చేసి
నాకుఁ గన్యాభావంబు దూష్యంబు గాకుండ నాయందు నిన్నుఁ గనుం
గొనియె. నాయనా ! నీవు కుంతీ పుత్రుండవు ధర్మ భీమాత్మన నకుల
సహదేవులు నీ కనుజన్మలు బ్రహ్మాండ మండిఁగోదరుండగు పుండరీకా
క్షుండు నీకు బావమఱుంది. కుమారా! నేటికి నిన్నుఁ గనులారఁజూచు
కొను భాగ్యము సంపాదించినది. నేను ధన్యురాలనైతి.

కర్ణ—దేవీ ! నీ విచ్చటికి వచ్చిన కార్య మేమి ?

కుంతి—పుత్రీకా ! భార్యరాష్ట్రులకును బాండవులకును నధి నాధుండవు కాదగు నీవితరులం గొలువ న్యాయంబుగాదు. ఆత్మజా ! నీ వృత్తం బవలొకించుచున్న కొలదియు నాకు నిద్రాహారంబులు రుచింపకున్నవి. తనయా !

గీ. వీరమాత యటంచను శ పేరు నాకు

నిలువఁ దలఁచితివేని పే శ రలుక లేక

వినయ యుతుఁడైన ధర్మనం శ దనునితోడఁ

గూడి భువి నేలుకొనుమయ్య శ కొడుకుకుట్ట.

కర్ణ—దేవీ ! పుత్రీ ప్రేమంబు నివ్వటిల్లఁ గుమారులకుఁ దల్లు లుపదేశింప వలసిన పలుకు లుపదేశించితివి.

ఉ. వీరుండఁగాని యించుకయు శ భీరుండఁ గాను గదమ్మ క్షత్రీ సం
స్కారము లేని నే నిపుడు శ సాటిగ నబ్బుగిలోని కెట్లు పో
నేరుతునమ్మ పాండుధర శ జీవతి సూనుండ నంచు నెట్లు రా
నేరుతునమ్మ వ్యర్థముగ శ నీవు శ్రమింపడ నేటికమ్మరో.

ఆదిత్యప్రసాదంబున నింతవఱకు మదీయజన్మం బతిరహస్య భూతంబై యున్నది. దీనిం బ్రకటింప నీకు సమంజసము గాదు.

కం. వీరాగ్రేసరుఁ డనియెడి

పేరొందిన నేను పోయి శ పెరవారి దరిం

జేరి తల నాంతు నని నీ

వారయకుము స్వప్న వేశ శ నైనా జననీ.

కుంతి—నాయనా ! నీవు వారి దరి కేగనవసరము లేదు నీకు సమ్మతమైన వారే నిదరికేతెంతురు కాని నీవీమర్కతుల దరినుండవలదు.

కర్ణ—తల్లీ ! తినఁ దిండియుఁ గట్టఁ బుట్టంబులు నైతమొసంగి ప్రాణముకన్న మిన్నయని నన్నెన్నుకొనుచుండు సుయోధనుని నే

నీసమయంబున విడనాడితిచేని లోకమునకెంత దూఱుండనగుదునో ?
నీ వెఱుంగనిదిగాను. జననీ! నాయందధర్మమిదియని నీవుచెప్పగలవా?

కుంతి—తండ్రి! అధర్మపరు నాశ్రయించుట కన్న నీయందు
వేరొం డధర్మ మేమున్నది ?

కర్ణ—అది యధర్మ మెన్నటికిం గాదు.

ఉ. నమ్మిన వారలక జెలిచి నీ నామము నీమము లేక లోక మా
నమ్మగు ఈ నముక విశిచి నల్వరిలో మొగ మెత్తు కంటె బూ
జ్యమ్మగు యుద్ధరంగమునఁ జచ్చి నిరంకుశమైన స్వర్గ సౌ
ఖ్యమ్మన నోలలాడఁ దగు నీ నా తగదా వచియింపు మమ్మరో.
కుంతి—తండ్రి! వంశనాశమేల చేసెదవు? నీవితపట్టుపట్టుకుము.

కర్ణ—ఇంక నాకు విశేషము చెప్పకుము.

ఉ. తీత్రెమఁ గాక నాకు జగ నీ తీ తల భోగము లోక మెల్లెడఁ
దూత్రెమఁ గాక నన్ను నయ నీ దూరఁ డటంచు వినాశనంబు చే
కూరెమఁ గాక నిక్కముగఁ గుత్తుక యుంకిన మారు మాట రా
నేరదు నాదు నోట జన నీ చను నీ కనుమాన మేటికి.

కుంతి—నాయనా! నన్నేల దుఃఖసముద్రమునముంచెదవు ?

కర్ణ—చింతింప నేటికమ్మా!

ఉ. దేహ మశాశ్వతం బెపుడు నీ దేహికి సౌఖ్యము లేదు నిక్కమీ
మోహములోనఁ గూలి చెడి నీ పోవుచు నుండు సమస్త జంతుసం
దోహము నిత్య మేదియును నీ దోషదు సత్యము కానరాదు సం
దేహము లేల నీకు జన నీ కను మీ జగదింద్రజాలముక.

ఉ. ఒక్కఁడు నిన్నబోయె మఱి నీ యొక్కఁడునేడుగ తించుచుండె వే
రొక్కఁడు రేపు మాపు చన నీ నుండె ఊణుబున కేమి వచ్చునో
యొక్కఁడు గూడ గుర్రెఱుంగఁ నీ డో జననీ యిక శాశ్వతంబుగా
నొక్కెడ నుట్టి గట్టుకొని నీ యూగెడి వాడెవఁడో వచింపుమా.

పూర్వకర్మానుసారంబున సమస్తజంతువులకు జనన మరణ ప్రవాహములు స్వాభావికములు. పుత్ర మిత్ర కళత్రాది భావంబు లజ్ఞానవిలసితంబులు. ఉపాధి సందోహంబులందు నిర్గుణంబును నిర్వికారంబును నిత్యంబు నగు నాత్మ యొక్కఁడు ప్రకాశిల్లుచుండు. ఈవికారంబు లాతని నంటునవి గావు. ఆత్మజ్ఞానంబు లేని మూఢాత్ములు దేహాత్మబుద్ధిచే నుపాధినాశంబు యాత్మనాశం బని శోకించుచుండురు. తల్లీ ! నీ వీ విశేషంబు లెఱుంగనిదానవు గావు. ప్రాకృతజనంబువలె జ్ఞానవతీ మతల్లివగు నీ వింత మాతృమన కిట్లు పరితపింపఁ జెల్లదు.

కుంతి. —నాయనా ! నీకుఁ గల జ్ఞానంబు వర్ణనీయం బనుటకు సాదియము లేదు. కాని దృఢ బద్ధంబగు ప్రేమబంధంబు నన్నా మార్గంబునకుఁ దిరుగనీయకున్నది. తండ్రీ ! నా గర్భంబు పుత్రశోక పాత్రంబు కానీయకుము.

కర్ణ—తల్లీ ' నీ వింక నట్టి యాశ పెట్టుకొనకుము. నే నా చుర్యోధను నిమిత్తము నీ పుత్రులతోఁజెనంగుమననుచూట నిక్కము. కుంతి— [సింహారేఖావృత్తిము.]

ఏటికింత చేసె దీ వీ య మాట పాటి సేయు మన్నా
కర్ణ—మాటిమాటి కిట్లు నా కీ య మాటఁజెప్పు బోకు మమ్మా.
కుంతి—నిన్నుఁ గానకున్న నే నో య కన్న తండ్రీ నిల్వఁ జాలక
కర్ణ—కన్ననాఁడు లేని ప్రేమం య బెన్నఁజైనఁ గల్గు నమ్మా.
కుంతి—దెప్ప నేల తల్లి నిట్లా య తప్పు నైపు మిప్పు డన్నా
కర్ణ—తప్పు లేదు తల్లి నీపై య నొప్పు దేను రాజు నన్నక.

కుంతి—నాయనా ! నీ వింక నా మాట వినవు నా కొక్క వర మీయుము నే నేగెద.

కర్ణ—మాతా ! నీ యాతర్యము నే నెఱిగితి.

ఉ. దీనులు నీ కుమారులు యు శ్రీ ధిష్ఠిర ముఖ్యులు నల్లు రెందునకొ
గూసలు వారు చేపడినఁ శ్రీ గూడ వధింపను గాని యెన్నఁడు
మానసు సవ్యసాచి పయి శ్రీ మాతృము కోపము నాకు నిక్క మీ
పైన నతండు నాదరికి శ్రీ నచ్చిన జచ్చె నటంచు నెంచుమా.

కాడేని వానిచేత నేను గూలుటయు నాకుఁ బ్రతిష్ఠాకరంబ.
కం. ఆతనిచే నేనో నా

చేత నతండు శ్రీమింపఁ జివరకుఁ గుంతి

సూతు లయిదుగురు గానీ

మాతా నీ వాఱు రనెడి శ్రీ మాట మఱచుమా.

కుంతి—నాయనా! కార్యక్రమంబుపూర్వకర్మానుసారంబుగాఁ
బ్రవర్తిల్లుచుండు. దానిం దప్పింప బ్రహ్మకై నం దరము గాదు. నీ
వాడిన మాట మఱనకు మాపైన విధియెట్లున్నదో యది కాకమానదు.

కర్ణ —తల్లీ ! నీ మనోరథంబు విఫలంబు కానేరదు పొమ్ము.

కుంతి—(కన్నీరుతో) కుమారా ! మరల నిన్నుఁ జూచెడిభాగ్య
మున్నదో? లేదో? (నిష్క్రమించుచున్నది.)

కర్ణ—ఈ యైశ్వర్యము లన్నియు నశ్వరములు జలబుద్బుధము
వంటి దీ పాణిము మాత్రము శాశ్వతమా?

ఉ. తల్లి నచించు గాక మఱి శ్రీ దైవము చెప్పెడు గాక కంఠమే
త్రెల్లిన దెల్లఁ గాక జగ శ్రీ తీతలమందుఁ గృతఘ్నుబుద్ధి నా
కొల్లదు ధర్మము విడువ శ్రీ నొల్లదు నా మది సాహసంబు పో
నెల్లదు దైవయోగ మెటు శ్రీ లుండిన నేమి భయంబు నాకికొ.

మాశకుని సుగోధన దుశ్శాసనులు నా కెదురుచూచుచుందురు
నే నింక నేగవలయు. (నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

షష్ఠాంకము.

కృష్ణ సందేశము.

సప్తమాంకము.

— విష్ణు-భము. —

[భీమసేనుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

ఉ. ఎన్నటి కింకర దీరు మదర భీష్మము చేతుల తీట వోవ మా
కెన్నటి కబ్బు యుద్ధ మింకర నెన్నటి కీపరితాప మాటు నిం
కెన్నటి కేగుదెంచి వసిర యింపు భుజంబున రాజ్యలక్ష్మి తా
నిన్నిటి కేమి చేసికొనిర కృష్ణుడు వచ్చునెకో రయంబునక.

వాసుదేవుడు హస్తినాపురంబున కేగినది మొదలు నా
కీచింతలే నిద్ర పట్టకున్నది. ఒకవేళ సంధి నిశ్చయింపబడిన మా
కోధము లన్నియు జప్తు చేసిన జల్లిన విత్తనము లట్లు నిష్ఫలములు
కావలసి యున్నవి కదా? వైవ మెట్లు చేయ నున్నాడో? యిప్పుడు
వారితో గలసి మెలసి వర్తించుట కంటే నే యరణ్యమందైన మరల
మొగ మెత్తుకొని నిర్భయంబుగా గాలంబు గడపికొనుటయే నాకు
దలవంపు లేని పనిగా దోచుచున్నది. మా యన్నదమ్ము లీయెడ
నేమి యాలోచించుచున్నారో? వారి కడ కేగ వలయు.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

—॥ ఉపస్థావ్యము. ॥—

[ధర్మ భీమాజ్ఞాన సకుల సహదేవులు ప్రవేశింతురు.]

ధర్మ—(విచారముతో.)

ఉ. సాయము సేయ నెంచి కురు ॥ సభ్యుల సన్నిధి కేగుడెంచి నా
రాయణమూర్తి యింతకును ॥ రాఁడు దురాత్ములు వార లేవిధి
జేయఁ దలంచిరో మనము ॥ చేసిన పుణ్యము లెట్లు లున్నవో
శ్రేయము గల్గునో తుదకుఁ ॥ జేకుఱునో విపరీత మర్హనా.

అర్జు—అన్నయ్యా! యేది యెట్లైనను సర్వలోక బాంధవుండగు
గోవిందుని యానతి మన కతికృమింపరానిది.

ధర్మ—మన కమృహత్ము నుపదేశము కిన్న మిన్న యగు
మార్గ మేమున్నది?

సహ—(అలకించి) అన్నయ్యా! పురుషోత్తిముని రథ
ధ్వానము వినవచ్చుచున్నది.

[శ్రీకృష్ణుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

ధర్మ—కృష్ణా! నీ పునరాగమనము వలనఁ బరమప్రసాద
మగుచున్నది. ఈ యాసన మధిష్ఠింపుము.

కృష్ణ—బావా! మన మందఱము కూర్చుండము.

(అందఱు కూర్చునిరి.)

ధర్మ—కృష్ణా! భవదీయ వచనామృతంబునఁ సృదీయ శోచగా
చకోరంబు లెదురు చూచుచున్నవి.

కృష్ణ—బావా! నీ మనోరథమునకు భంగము రారాదను
పట్టుదలతో నే నా కౌరవ సభా మధ్యంబున ననేక విధంబులఁ
గార్యంబు నడప నెంచితిఁ గాని కార్యంబు లేదయ్యె. మొదటఁ గురు
వృద్ధుండగు ధృరాష్ట్రునకుఁ జెప్ప వలసిన సంగతు లన్నియుఁ బూస
గుచ్చినట్లు చెప్పితి. పిదప నా దుర్యోధనునకు నాశక్తి కొలఁము

సామంబున బోధించితి. నయంబునఁ జెప్పితి. నోమంబునఁ దద్వించితి.
దానికాతండు చీదరించుకొని మర్యాద నెఱుంగని పృథ్విత్తరంబొసంగె.

ధర్మ—కృష్ణా ! దానికి మా తండ్రియుఁ బెద్ద లెల్లరు నేమియు
సనకుండిరే?

కృష్ణ—గుణజ్ఞులగు నా రేటి కనకుందురు ?

సీ. పాంశునందనులతో శ్రీ నుండకుండిన నీకుఁ

భాగిణ ముండ దటంచు శ్రీ దోణుఁ డనియె

ధర్మంబుఁ దప్పిన శ్రీ దుర్మదాంధుల కల్పి

పెంపుఁ జెంద దటంచు శ్రీ భీష్ముఁ డనియె

పరిభవా బగు నీకు శ్రీ నాభిమానం బింక

నదలిపెట్టు మటంచు శ్రీ విశురుఁ డనియె

ధాత్రిగో జీవించి శ్రీ పుత్రశోకము నేను

మోయవేనంచాంచి శ్రీ కేయుఁ డనియె

గీ. తనదు నీకిది యని జామ శ్రీ దగ్గు శ్రీ డనియెః

గలుగు నాశంబు నీకని శ్రీ కణ్వుఁ డనియెః

బాగురు పని నేయ గని బ్రహ్మ శ్రీ పుత్రుఁ డనియె

నన్నియును గూడ వ్యర్థము శ్రీ లయ్యెఁ గదకు.

మీతండ్రి, ధృతరాష్ట్రుఁడు తనపై భార మేదియు లేనట్లు
నటియించి పుత్రునకు బుద్ధులు చెప్పఁ జాలక నన్నర్థింప నే నాతని
మాట విన్నవేయఁ జాలక.

ఉ. చెప్పితి సంధివాక్యములు శ్రీ చెప్పితి ధర్మము లెన్నియేని యా
తప్పుడు ధార్తరాష్ట్రాని వి శ్రీ ధం బది చూడఁగఁ జావనైనఁ దా
నొప్పెను గాని సంధి యన శ్రీ నొప్పుక నిప్పులు దొక్కె నింక మే
లొప్పుదు మీకు నానియెఁ శ్రీ నొప్పువు యధిముతప్ప నెప్పునుల్.

భీమ. — (మురియుచున్నాడు)

అర్జు. — (వైనజూచుచున్నాడు)

నకు. — (నవ్వుచున్నాడు)

సహ. — (తలయూచుచున్నాడు)

కృష్ణ. — బావా ! వాడు నన్నెట్లని కట్టివేయవలయు నను
ప్రయత్నంబుతోఁ గర్ణశకునిదుశ్శాసనుల చేయూత నాధారము
చేసికొని నాపైకి విచ్చేసె.

ధర్మ. — ఆ మరాత్తుఁ డెంతపనికిఁ బాల్పడినాడు ?

భీమ. — వాని నాశమున కిది ప్రధమసోపానము.

అర్జు. — ఆదుర్మార్గు నప్పుడే యడఁగఁదొక్కఁడ పోతివా ?

కృష్ణ. — అప్పుడు నా యమానుషంబగు ప్రభావముం జూపి
తప్పించుకొని వచ్చితి. బావా ! మీకింక వారియెడ సామదానభేదో
పాయంబులు కార్యంబు సేయ నొల్లవు. మఱియు మీతల్లి రుంతీదేవి
తొత్తజీవనంబున బ్రతుకుండఁగి మీకుఁ జెప్పు మననది.

ధర్మ. — కురుకులాంతకా ! నుర్యోధనా ! యెంతపనిచేసితివిరా?
మేము నీయెడఁ జేసిన మేష్టు బ్రష్టిలో లేకున్నను నీవు మాయెడ
నొనర్చిన కీర్త్యం దలంచికొని కొంచమువిచారింపనైతివే? న్నోహి !
నీ వా సభలో మా పట్టమహిషికిఁ జేసిన యవమానముం జూచియు
సహించియున్నందుకైనను మాపైన నీకుఁ గరుణ గలుగబాయెనే ?
కరినాత్మా ! నీవు చేసిన సమయాలు వరిపాలించి యరుదెంచిన
మమ్మిట్లు పరిభవింప నెంచితివే ? దుర్మతీ ! క్షత్రియనంశంబునంబుట్టి
పరాక్రమవంతులమగు మేము ధర్మప్రకారంబున నిన్నుఁగిచితిమని
యైనను గౌరవము లేదాయెనే ?

ఉ. శ్రీనిలు గట్టి యుండు కురు శ్రీ సేనలతోడ ననేక సంశ్రిత
పానిలతోడఁ బుత్రహిత శ్రీ బంధుజనంబులతోడ నిత్యక
త్యాణము పచ్చతోరణము శ్రీ నయ్యెడు కౌరవవంశ మెల్ల ని
ర్యాణము నెంద వేరుపురు శ్రీ తివిరా ధృరాష్ట్రనందనా !

నిన్ననిన లాభ మేమున్నది? లోభదూషితంబగు నీస్వాంతంబు
నిన్నట్లు త్రిప్పుచున్నది. అదియుంగాక నీ పూర్వజన్మ దుష్కృత
పరిపాకంబు నీకట్టి బుద్ధిం గల్పించుచున్నది. (విచారముతో) ఆహా !
లోకోన్నతి గాంచిన భరతవంశంబున కెట్టి పాటు సంపాదించినది?
(ధైర్యముతో) ఈ విచారమింకఁగూడదు. భగవంతుండు నియోగించిన
కార్యంబు సర్వథా గాఢ్యాంబు. తమ్ముడా ! భీమసేనా !

మ. సమర త్కౌతలనుండు బంధుజననా శ్రీ శంబాల్లమిక్ నాదు స్వాం
తము సంగ్రామ మనంగ డీకొనక యి శ్రీ న్నాశ్శున్న దీ కృష్ణ వా
క్యము విన్నప్పటినుండి మాటినది.....
భీమ—(సంగ్రంభముతో).....అ శ్రీ న్నా ! యట్టులేమైన మా
శ్రీనులుం దీటినవంచు నెంచు మిక.....
(ఆవేశముతో)పా శ్రీ ధా ! గాండివం బేదిరా.

అట్లు—నేటికి సుయోధనుండు మాపాలిటికి మిత్తుండు గాక
శత్రుం డయ్యెనే? కాఁడు కాఁడు నిత్తుండిని ముమ్మాటికి సంతసింప
వలసియున్నది. శ్రావదీపరాభవముం దలంపుకొని భగ్గు భగ్గున
మండుచుండు నస్మత్సనో వహ్ని కుండంబుల కాహుతి నెసంగెడి
మహానుభావుండు మాకెల్లరకుం బూజ్యుండనుటకు సందియంబులేదు.

(గాండివమెత్తికొని)

మ. ఒకచోటక బడి యుండి యుండి తగును శ్రీ ద్యోగంబుజూలించి చా
వకయుం జచ్చిన దాన వైతి వకటా ! వైరంబు సాధింప నే

రకయో యవ్విధి దాట నేరకము చి త్రంబయ్యె నిందాఁక నీ
విక నైనక గనులెత్తు గాండివమత త్తే ! నికు దీర్ఘాయువో.

నకు—దైవయోగము సమకూరు నప్పటికి బుద్ధి అన్నియు
నేకీభవింపఁగలవు. కార్యసాఫల్యమున కైకమత్యము ప్రధానము.
ఏకమత్యములేనినాఁడు కార్యభంగంబువాటిల్లుననిశ్చయింపఁబడవలయు
అన్న గారి మతియునిప్పటికి సమపథంబునకువచ్చినది. వాసుదేవాజ్ఞాను
సరణంబు విజయసూచకంబగుచున్నయది. (ఖడ్గమెత్తి)

ఉ. ఆహవ మెప్పు డబ్బుఁ బరి హాస మొనర్చిన ధార్తరాష్ట్రసం
దోహము నెప్పు డందుకొన న దూఁకుదు నంచుఁ గడంగుచుండు నీ
సాహసవృత్తికిఁ ఫలము న్ సుధిలఁ గౌరవవంశ మెల్లఁ బూ
ర్ణహుతి సేయు పుంకసెల న వయ్యెఁ జలింపకుమమ్మ ఖడ్గమా.

సహ—మంత్రోపధిప్రభావంబున నరికట్టంబడిన కాకోదరంబుల
చందంబున నివ్వీర్వులమగు మాశక్తి దలంచుకొనిన నాకిప్పుడు పరిహాస
మగుచున్నది. దుర్బలుండగు చిత్రరథునిచే బంధింపఁబడి దిక్కులేక
పరితపించిన యా కురుకులపాంసనుండా ? మమ్ముఁ బరాభవింపెడి
వాఁడు. ఆహా! గజంబులు మశకంబులగు కాలముగూడఁ జూడనయ్యె.
ఆ కాలచక్రము మాత్రము మాఱుచుండదా ? (బాహువులెత్తి)

మ. చిరకాలంబుననుండి కారడవులకా సేవింప సేవించి గి
చ్చుట నీచేయుటపంబు పండె ననుకొ న మ్మా సత్తురుల కాల్యార్థ
వడదల్ గట్టఁగ వైరిశీర్షములు నుగ్రి పంగల్గు కాలంబు దా
పరమయ్యెకా మన కింకి నో భుజయుగం న బా మేలుకో మేలుకో

భీమ—అబ్బ బాబ్బ ? తబ్బిబ్బులాడినహృదయంబా ! నిబ్బరింపుము
నిబ్బరింపుము. కాలచక్రవక్రత్వముం బట్టి బ్రహ్మ తిమ్మ యగుచుండు.
తిమ్మ బ్రహ్మ యగుచుండు. జాబ్బల్యమానంబగు మతోక్తిధాగ్ని

హోత్రావేగంబు నివారించుట కిప్పుట్ల నా కధికారము చాలకున్నది. సముద్దండ భుజాదండ మండితం బగు నా గదాదండంబు సంగర రంగ మండలంబునఁ దీండించు భాగ్యం బెప్పటి కబ్బునా? యని చింతిల్లుచుండ దైవయోగంబువలన (నిష్టార్పుతో.)

మ. సభలో మా తరుణీమణి గదిసి కై శ్ర శృం బీడ్చు నద్దానికీఁ బ్రభులై కైతవ మల్లి తొల్లి మముఁ జం శ్ర పం జూచు నద్దానికీఁ శుభవృత్తి దొలఁగించి మమ్మడవులం శ్ర మం ద్రోయు నద్దానికీఁ లభియింఁచె సహియించి యుండ ఫలకా శ్ర లం బద్దిరా నేటికీఁ.

ధర్మ—తమ్ముడా! భీమసేనా! వారియెడ నెన్నియపచారము లుండినను హింసా భయము నన్నుముందంజ వేయనీయకున్నది.

భీమ—అన్నా! ధర్మజా! నీకట్టి సంశయం బున్న యెడ.

ఉ. చే సవరింపనీక కురు శ్ర సేనల నొక్క గదాప్రహార వి న్యాసమునం గలంచి దురి శ్ర తాత్ములలోపల మేటియైన దు శ్శాసను నెంచి దుర్వినయ శ్ర శాలి సుయోధను గీటడంచి సం తోసముతోడ నీకు జయ శ్ర తోరముఁగట్టెద నాజ్ఞ నీయుమా.

అర్జు—అన్నా! పాండుకులప్రదీపా! నీవిమాత్రమున కేల విచారించెదవు.

ఉ. ఈయెడ నాజ్ఞ నియుము మ శ్ర హితలమెల్ల వడంకునట్లు రా ధోయుని సంగరంబున వ శ్ర ధించి బలంబుల నెల్ల నొంచి నీ కాయ మొకితయేని కను శ్ర గందఁగనీయక నే నొకండ న త్యాయతమైన భూవలయ శ్ర మంతకు నిన్నధినాథుఁ జేసెదన్.

నకు—అన్నయ్యా! నీ యహింసా ధర్మమున కించుకేని లోపము రా గరదు.

ఉ. క్షత్రియవంశ యోగ్యమగు యోగ్యముఁ జేత ధరించి విద్విజ్ఞ
ద్రాత్రము లెల్ల యుల్లుమని కంపము నొందుచునుండ న
క్షేత్రమునందు నిల్చి రణ కే నొనర్చెద నిందతేల సా
ర్వత్రికమైన తావక కృ పారస మింత యనుగ్రహింపుమ
సహ—అన్నయ్యా ! కౌరవులు మనయెడఁ జేసిన
చారములకుఁ బ్రతికీయాసమయము తటస్థించినది. నీకిందిం
శ్రమం బక్కఁజేదు.

ఉ. త్తేమవిదూడు బావ పరి కించుచు నుండ నశేష సైనిక
స్తామము గుండె యుల్లుమని చూచుచునుండ నఖండమైన
గ్రామమునందు మార్కొనెడి రాజులనెల్ల మొకండ నేను
ర్నాములఁజేసి పూజ్యమగు రాజ్యము నీ భుజమందు నిల్చె
ధర్మ—కృష్ణ ! యెవరెన్నిచెప్పినను నా మనంబు కు
క్షయంబునకు వెనుకడుగువేయుచున్నది. నే నేమి చేయుదు.

కృష్ణ—బావా ! నీహృదయమున ధైర్య స్థైర్యములఁ

కొల్పుము. మీ పూర్వ రాజన్యుల శౌర్యముం దలంచికొనుము
తల్లి వచనంబులు మరల నొకసారి స్మరించుకొనుము. అఖండభూ
లాధిపతియగు పాండు మహిమతి నందనుల దీనస్థితి నాలోకింపుము

ఉ. తెంపుము ప్రేమబంధము న దింపుము దుష్టుల నెల్ల మే
వింపుము భూజనంబులకు నీ వీనుల కింపు జనాపక గీర్తి నా
ర్జింపుము ధర్మరక్ష మొన దింపుము తమ్ముల సౌఖ్యమేని
చింపుము నీ విచారము త్యజింపుము పొమ్ము శుభమ్ము నీక

ధర్మ—కృష్ణ ! నాహృదయమునకు విశ్రాంతి గలుగకు

కృష్ణ—కాంతేయా ! కర్తవ్యత్వాద్యభిమానహతు

ప్రాకృతుండువలె నీ వెంత భ్రాంతిలోఁ బడిపోయినాడో ?
కారుండును నచ్చేద్యుండును నిత్యుండును నిర్మలుండు నగు

కెన్నుటకిని నాశంబు లేదు. మూఢాత్ములు పాధిభేదంబున సర్వ భూతాంతర్యామియు నద్వితీయుడనగు నాత్మకు భేదంబు గల్పించు కొని యుపాధిధ్వంసంబు యాత్మధ్వంస ము కుఃఖావిష్టులగుచుండురు కాని యాత్మవిచారంబుఁ గావించెడి భానులు స్వాభావికమగు నుపాధి నాశమున కిసుమతయేరి? శోకింపరు ధర్మజా! నీ వీ తత్వం బెఱింగి నిర్విచారుండ వగుము.

ధర్మ—దేవా! యిప్పటికి న్నా హృదయము శాతించినది నేను కృతార్థుండనైతి.

కృష్ణ—ధర్మనందనా! నే నిందు మీకుఁ జేయవలసినసాహాయ్య మున్నయెడఁ గోరుము.

ధర్మ—(దోసిల్చి) దేవదేవా! ఏయరుగ్రహంబుకన్నమాకుఁ గావలసిన దేమున్నది.

(భరతవాక్యము)

ఉ. శ్వాయము నిల్చు గాక భవః సముద్ర నెల్లరకుఁ విశేష దీ
ర్థాయువు గల్గుఁ గాక నిరః పాయముగా జగతీతలుంబు శ్వ
శ్రేయస మొందు గాక విపః కీతము లెల్లఁ దొలంగుఁ గాక ని
ర్థాయకమైన వృత్తము కర్మః సముద్ర దిగ్గయమొందుఁగావుతఁ.

గద్య. శ్రీమత్పరమ పవిత్ర భారద్వాజస గోత్రాపస్తంబనూత్ర
యజుశ్శాఖాపాత్ర సీతారామ పుత్ర కనకాంబా గర్భ
శుక్తి ముక్తాఫల పరమేశ్వర ప్రసాద సముపలబ్ధ
ఘటికాశత గ్రంథకవనసామ్రాజ్య చిదంబర

కపింద్ర ప్రణీత శ్రీకృష్ణసందేశము.

సప్తమాంకము.